

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HALK ŞİİRİNDEN SEÇMELER

HALK ŞİİRİNDEN
SEÇMELER

Karanfil

HALK ŐİRİNDEN SEÇMELER

Hazırlayan
MEHMET YALÇIN YILMAZ

Halk Şiirinden Seçmeler

Türdav Yayın Grubu

Adına Editör Mehmet Dikmen

Hazırlayan Mehmet Yalçın Yılmaz

Kapak Ramazan Erkut

Baskıya Hazırlık Türdav Ajans

Baskı ve Cilt Paşa Matbaacılık

Reyhan Sokak No: 5/A

Avcılar / İstanbul

Tel: (0507) 466 20 69

Sertifika no: 18189

İstanbul / 2016

ISBN 975-6195-03-7

Türkçe ve Edebiyat öğretmenleri kontrolünde, bazı tasvir ve ayrıntılar özet hale getirilmiş;
yeni işleme tekniği ve sadeleştirmeler ile öğrencilerin istifadesi dikkate alınmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 16440

TÜRDAY YAYIN GRUBU

Göztepe Mh. Mahmutbey Yolu Orhangazi Cd. No:16 Bağcılar / İSTANBUL

Tel: (0212) 446 08 88 (pbx) Fax: (0212) 446 00 15

www.karanfil.com.tr • bilgi@karanfil.com.tr • www.kitapkutusu.com

© "Karanfil" markası ile üretilen bu eserin basım ve yayın hakları
Türdav Basım ve Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. ye aittir.

HALK ŞİİRİNDEN SEÇMELER

MEHMET YALÇIN YILMAZ

Karlanfil

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <http://rantey.org>

Mehmet Yalçın YILMAZ:

1977 Sivas-Şarkışla doğumlu. 1999'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu.

Bir süre Fatih Davutpaşa Lisesi ve İstanbul İmam-Hatip Lisesinde Edebiyat öğretmenliği yaptı.

Halen İstanbul Üniversitesi, Dil Merkezi, Türkçe Bölümünde çalışmaktadır.

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, yüksek lisansa devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

HALK EDEBİYATI ÜZERİNE.....	7
YUNUS EMRE.....	41
HACI BAYRAM VELİ	51
EŞREFOĞLU RUMİ.....	53
KAYGUSUZ ABDAL.....	56
HATÂYİ.....	61
PİR SULTAN ABDAL.....	64
ÂŞIK KEREM	72
KÖROĞLU	74
ÖKSÜZ DEDE.....	78
KUL HİMMET.....	80
ERCİŞLİ EMRAH.....	82
KARACAOĞLAN	84
GEVHERİ.....	93
LEVNÎ	95
DERTLİ	97
BAYBURTLU ZİHNİ	99
DADALOĞLU	102
ERZURUMLU EMRAH.....	105
SEYRANİ	109
RUHSATİ.....	113

6 / HALK ŞİİRİNDEN SEÇMELER

ÂŞIK SÜMMANİ	117
ÂŞIK ŞENLİK	120
HIFZİ.....	122
ÂŞIK ZULÂLÎ	126
ÂŞIK SERDARİ	128
ALİ İZZET ÖZKAN	130
ÂŞIK VEYSEL	135
ÂŞIK SEFİL SELİMİ	137
SÖZLÜK.....	143
KAYNAKÇA	168

TÜRK HALK EDEBİYATI ÜZERİNE

Türk halkının dilini, töresini, acısını, sevincini kısacası kültürünü incelemek için, en sağlam kaynak, şüphesiz Türk Halk Edebiyatı ürünleridir.

Göktürk, Uygur ve Karahanlı Türk devletleri gibi edebî eserlerine ulaşabildiğimiz devletleri incelediğimizde köklü bir edebiyat geleneğiyle karşılaşırız. İslam öncesi Türkler’de **şölen**, **yuğ**, **sığır** gibi törenlerde şiirin ve musikînin hakimiyetini görürüz. Bu dönemlerde, Kopuz adlı sazla törenlerde ozanlar, **sav**, **sagu**, **koşuk** türündeki şiirleri nağmeli bir şekilde okurdu.

Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra da, halk arasında İslam Öncesi Türk edebiyatı geleneği devam etmiştir.

İslamiyet’in kabulünden sonra, Anonim Halk edebiyatının temel ürünleri sayılan **sav**, **sagu**, **koşuk**, **destan** gibi türlerde büyük gelişme görüldü.

Kaşgarlı Mahmud’un “**Dîvân-ı Lûgati’t Türk**” adlı eserindeki manzum (şiir) örnekler, Türk Halk şiirinin temel birimi olan dörtlüklerle söylenmiş ve genellikle yedili, sekizli ve on ikili hece ölçüleriyle düzenlenmişti. Bu eserde atasözleri de bulunuyordu. Yine Karahanlılar döneminde oluşmuş “Satuk Buğra Halk Destanı” ve 11. ve 12’nci yüzyıllarda Manas Destanı da bu dönem halk edebiyatının önemli eserleri arasındadır.

Türk Halk Edebiyatı, şiirde hece ölçüsüne (veznine) dayanır. Bu nedenle ilk olarak heceyi tarif edelim. **Hece**, tek bir sesli harften ya da bu sesli harfin başına ya da sonuna gelen bir ya da birden çok sessiz harften oluşan ses öbeğidir. Örneğin; o, ot, gel, git, Türk gibi.

Hece ölçüsü ise, şiirde mısralardaki hece sayısının eşit olmasına dayanan ölçüdür. Türkçe'nin ses yapısına uygundur. Çünkü Türkçe'de heceler uzunluk kısalık bakımından hemen hemen aynı değerdedir. Hecelerin sayısı parmakla sayıldığı için "parmak ölçüsü" adıyla da bilinir. Bu özellik, şiirde hece ölçüsünün kolayca kullanılmasını sağlar.

İlk yazılı Türk edebiyatının ürünleri olarak bilinen Göktürk Yazıtları'nda şiir bulunmamasına rağmen, şiirsel özellikler taşıyan ve hece ölçüsüne uyan bölümler vardır. Kaşgarlı Mahmud'un **Dîvân-ı Lûgati't Türk** eserindeki şiirler de hece ölçüsüyle yazılmıştır. Türkler'in İslamiyet'i kabulünden sonra, Dîvân edebiyatı ve aruz ölçüsünün yaygınlaşması hece ölçüsünün yalnızca Tekke ve Aşık edebiyatına özgü bir ölçü olmasına yol açtı.

Hece ölçüsünde kalıbı dizelerdeki hecelerin sayısı belirler. Her dizesinde 11 hece bulunan bir şiirin kalıbı "11'li hece ölçüsü" olarak gösterilir. Bir mısrayı okurken hafifçe durularak vurgulanan yerlerine "**durak**" denir. Kalıplar 2'liden başlayarak 20'lilere kadar çıkar. Az heceli, yani 2'liden 6'lıya kadar kalıplar tekerleme, atasözü, bilmece gibi ürünlerin şiirsel parçalarında uyum ögesi olarak yer alır. Bu tür kısa kalıpların durakları dizenin sonundadır.

Hece ölçüsünde, durağın önemi büyüktür. Bir kalıp en az 2, en çok 5 duraklı olabilir. Bir durakta bulunan hece sayısı ise 1 ile 10 arasında değişir. Hece kalıpları, duraklar ve duraklardaki hece sayıları bakımından bö-

l mlenir. Bu kalıplar içinde en çok kullanılanlar 7'li, 8'li, 11'li ve 14'l  olanlardır. 7'li  l   daha çok mâni türünde kullanılmıştır. 8'li kalıp sem  , varsağı, destan ve türkülerin ölçüsüdür. 11'li  l   ise başta koşma ve destan olmak üzere Aşık ve Tekke edebiyatı şiirlerinde kullanılmıştır. 14'l  hece ölçüsüne ise, daha çok Tekke şiiri ve  aėdař Türk şiirinde rastlanır.

HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

1) DESTAN

Kahramanlarının olağanüstü hayatlarını coşkulu bir üslupla anlatan manzum eserlerdir. Halk edebiyatında Yaradılış Destanı, Karahanlılar döneminde oluşmuş “Satuk Buğra Han Destanı”, 11. ve 12’nci yüzyıllarda Manas Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Dede Korkut Hikayeleri, Danişmend Gazi Destanı ve Battal Gazi gibi destanlar Türkçe’nin bilinen en eski destanlarıdır.

2) NİNNİ

Bebekleri uyutmak için ya da bebeklerin ağlamasını durdurmak için, sade bir dille ve hece ölçüsüne göre ezgili olarak söylenen şiirlerdir. Söyleyeni belli olmayan bu ürünler, dörtlüklerden ve nakarat bölümlerinden oluşur. Özel bir beste ile söylenir. Bu sözler, annenin o andaki ruh durumunu yansıtır. Ninniler, genellikle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türküdür. Ninni, **Dîvân-ı Lûgati’t Türk**’de “balubalu” diye adlandırılır. Öteki Türk boylarında değişik isimler verilmiştir.

Örnek:

Dandini dandini danalı bebek

Elleri kolları kınalı bebek
Benim oğlum nazlı bebek
Uyusun yavrum ninni

(*Manisa*)

Çaya vardım çay susuz
Çadır kurdum yaylasız
Benim yavrum pek huysuz
Ninni yavrum ninni

(*Denizli*)

Ancak son dönemde ninni yazan şairlerimiz de vardır.

Örnek:

Bebeğe Ninni

Sensin canım yazım kışım
Benim şirin nazlı kuşum
Sana sevgi uçurmuşum
Uyu ninni uyu ninni

Kovan kovan balın olsun
Bin çiçekli dalın olsun
Denizlerde salın olsun
Uyu ninni uyu ninni

Bilirim ne çok düşün var
Çiçek çiçek öpüşün var
Bir gül gibi gülüşün var
Uyu ninni uyu ninni

Gözlerin akıp gidiyor
Uykulara gül seriyor
Rüyâlar seni bekliyor
Uyu ninni uyu ninni

M. Ruhi Sirin

3) MÂNİ

Genellikle aşk olmak üzere, hemen her konuda yazılan Türkçe'nin en yaygın nazım biçimlerinden biridir. Genellikle 7 heceli dört dizelik bir bentten meydana gelir. Ama dizeleri 4-5-8-10-14 heceli kalıplarla söylenmiş mâniler de vardır. Birinci, ikinci, dördüncü dizeler birbirleriyle kafiyeli, üçüncü dize serbesttir. Yani kafiye dizilişi **a a x a'** dır; ayrıca **a a a x a** düzeninde maniler de vardır. İlk iki dize hazırlık dizeleridir. Son iki dize ile anlam bağlantısı yoktur. Asıl anlatılmak istenen son iki dizede verilir.

Birçok mâni çeşidi vardır. En çok kullanılanlar **düz mâni**, **kesik mâni**, **cinaslı mâni**, **yedekli mâni**, **artık mâni**'dir.

Düz mâni: Yedişer heceli dört dizeden oluşur. Kafiye-leri genelde cinassızdır.

Örnekler:

- 1) Akşamlar olmasaydı
Bâdeler dolmasaydı
Yâr koynuna girince
Hiç sabah olmasaydı
- 2) A benim bahtiyârım
Gönülde tahtı yârim
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim
- 3) Anne demeye geldim
Kaymak yemeye geldim
Meramım kaymak değil
Yâri görmeye geldim

- 4) Bağlarında üzüm var
Mor şalvarda gözüm var
Kaçma yârim uzağa
Sana bir çift sözüm var
- 5) Dağlarda gezer oldum
Okuyup yazar oldum
Ben bir güzel uğruna
Kuruyup gazel oldum
- 6) Hıçkırık tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Elin oğlu değil mi
Gitti unuttu beni
- 7) Kahve Yemen'den gelir
Bülbül çimenden gelir
Ak topuk beyaz gerdan
Her gün hamamdan gelir

Kesik mâni: Birinci dizesi 7 heceden az, anlamlı ya da anlamsız bir sözcük grubu olan mânilerdir. Bu kesik mısra sadece kafiyei hazırlar. Meydan ve kahvehanelerde söylenen ve ilk dizeleri “aman aman” ünlemi ile doldurulan mânilere ise “İstanbul mânileri” denir.

Örnekler:

- 1) Karaca
Aldım aşkın tüfeğin
Vurdum bir kaç karaca
Dünyada bir yâr sevdim
Kaşı gözü karaca

2) Dağ bana
Bahçe sana bağ bana
Değme zincir kâr etmez
Zülfin teli bağ bana

3) Ayağı
Kuşlardan bir kuş gördüm
Var başında ayağı
Üstad mânici isen
Aç mâniden ayağı
Cinashlı mânî: Kesik manilerde eğer kafiye cinashlı ise bunlara cinashlı mani denir.

Yedekli mânî: Düz maninin sonuna aynı kafiye de iki dize daha eklenerek söylenen maniler. Cinashlı kafiye kullanılmaz, birinci dizeleri anlamlıdır. Yedekli maniyeye artık mani de denir.

Örnek:

1) Ağlarım çağlar gibi
Derdim var dağlar gibi
Ciğerden yaralıyım
Gülerim çağlar gibi
Her gelen bir gül ister
Sahipsiz bağlar gibi

2) Tası yok tası yok
Ne vîrân çeşme imiş
Su içecek tası yok
Yıkıldı vîrân gönlüm
Yapacak ustası yok
Şu vefâsız dünyanın
Ucu var ortası yok

Deyiş: İki kişinin karşılıklı söylediği mânilerdir. Soru-yanıt şeklinde düzenlenir. Bir başka kişinin ağzındanmış gibi aktarıldığı şekilleri de vardır. Örnekler:

- 1) Adilem sen naçarsın
İnci mercan saçarsın
Dünya deniz olanda
Gönlüm nere kaçarsın

Ağam derim naçarım
İnci mercan saçarım
Dünya deniz olunca
Ben kuş olup kaçarım

- 2) Adilem sen naçarsın
La'l ü gevher saçarsın
Ben bir şahin olunca
Yavrum nere kaçarsın

Ağam derim naçarım
La'l ü gevher saçarım
Sen bir şahin olunca
Ben yerlere kaçarım

- 3) Adilem sen naçarsın
La'lû gevher saçarsın
Ben azrail olunca
Kuzum nere kaçarsın

Ağam derim naçarım
La'l ü gevher saçarım
Sen azrail olunca
Ben cennete kaçarım

Hoyrat (Horyat)

Dört mısralık serbest tarzda söylenen nazım türüdür. Söz ve **ezgisinde yiğitlik havası hakimdir. Irak'ta**

Türkler'in yoğun olduğu Kerkük ve Erbil ile Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Kars yörelerimizde yaygındır. Sade üsluplu, derin anlamlı, uyumlu, cinaslı sözcüklerden kuruludur. Genellikle 7 hecelidir. Benzer mısraların başına veya sonuna konulan ve “miyan” denilen ek sözcüklerle ölçü bozulabilir. İlk dize bir anlam ifade eden ve diğer dizelere ayak veren cinaslı bir sözcüktür. Hoyrat okuyanlara “hoyrat çağırın” ya da “sazlıyan” (yas törenlerinde ağıt yakan anlamında) denir. Anadolu'da hoyratların bir bölümüne ayaklı mâni, kesik mâni adı da verilir.

Örnek:

- 1) Dolandı gün
Döndü gün dolandı gün
Men sene daldalandım
Sene de dolandı gün
- 2) Güle naz
Bülbül eyler güle naz
Girdim dost bağçasına
Ağlayan çok gülen az
- 3) Yüz aya değer
Hüsnü yüz aya değer
Ay var bir güne değmez
Gün var yüz aya değer
- 4) Düşte gör
Hayalde gör
Hayalde gör düşte gör
Düşenin dostu olmaz
İnanmazsan düş de gör

4) KOŞMA

Halk şiirinde aşk, tabiat, ölüm, ayrılık, yiğitlik gibi konuların işlendiği, en sık kullanılan şiir türüdür. Hece ölçüsünün 6+5 veya 4+4+3 duraklı 11’li kalıbıyla yazılır. Dörder mısralık kıtalardan oluşur. Şair, koşmanın son bendinde mahlasını söyler.

Abab/cccb/dddb şeklinde kafiyelenir. Karşılıklı konuşma şeklinde yani “dedim”, “dedi” diye başlayan dizelerle de söylenebilir.. Bu tür koşmalara “mürâcaa” ismi verilir. Bütün kafiyeleri cinaslı olan koşmalara ise “tecnîs” denir.

Koşmalar, dile getirilen duygular ve söylenişlerine göre koçaklama, güzelleme, taşlama, ağıt gibi isimler alır.

Güzelleme: İnsan ve doğa güzelliklerini işleyen koşmalardır. Genellikle aşık olunan kadın, kız, gelin ; dağ, ağaç, ceylan, çiçek gibi unsurlar işlenir

Koçaklama: Yiğitlik, kahramanlık ve isyan gibi olayları anlatan şiirlerdir.

Ağıt: Ayrılık, ölüm gibi temaları işleyen koşmalardır.

Taşlama: Muhatabı eleştirmek ve kötülemek için yazılan şiirlerdir.

Örnek:

Güzelleme

Ala gözlerine kurban olduğum
Say edip aleme bildirme beni
Açıp ak gerdanı durma karşımda
Ecelimden evvel öldürme beni

Dilber at kolların dola boynuma
Ölüm endişesi gelmez aynıma
Bir gece misafir eyle koynuna
Sabah oldu deyu kaldırma beni

Karac'oğlan tutma beni el gibi
Akıttım gözümden yaşı sel gibi
Bahçende açılan gonca gül gibi
Dizip al yanağa soldurma beni

Karacaoğlan

Güzelleme

Keklik gibi taştan taş sekerek
Gerdan açıp gelişini sevdiğin
Sağa sola taksîm etmiş örgüsün
Onar onar bölüşünü sevdiğim

On altıya karar verdim yaşını
Yenice sevdaya salmış başını
El yanında yıkar gider kaşını
Tenhalarda gülüşünü sevdiğim

Sarardı gül benzim soldu diyerek
Hasret kıyâmete kaldı diyerek
Hani Ruhsati de n'oldu diyerek
Arayıp da buluşunu sevdiğim

Ruhsatî

Taşlama

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına dermân arıyor
Devâ belli değil dert belli değil

Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Başım ayık değil kederden yastan
Ah ettikçe duman çıkıyor baştan
Harâba yüz tuttu bezm-i gülîstân
Yayla belli değil, yurt belli değil

Çark bozulmuş dünya ıslâh olmuyor
Ehl-i fukarânın yüzü gülmüyor
Ruhsatî de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil

Ruhsatî

Ağıt

Çamlığın başında tüter bir tütün
Acı çekmeyenin yüreği bütün
Ziyâ'mın atını pazara çekin
Gelen geçen Ziyâ'm ölmüş desinler

Uzun olur gemilerin direği
Yanık olur anaların yüreği
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi
Onun için aklı gider gözlerim

Ham meyveyi kopardılar dalından
Beni ayırdılar nazlı yârimden
Eğer yârim tutmaz ise elimden
Onun için açık gider gözlerim

Benim yârim yaylalarda oturur
Ak ellerin soğuk suya batırır
Demedim mi nazlı yârim ben sana
Çok muhabbet tez ayrılık getirir

(Yozgat yöresi)

Koçaklama

Benden selam olsun Bolu Beyi'ne
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfenk icâd oldu mertlik bozuldu
Eğri kılınç kında paslanmalıdır

Koroğlu düşer mi yine şanından
Ayırır çoğunu er meydanından
Kırat köpüğünden düşman kanından
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır

Koroğlu

Mürâcaa koşmaya örnek:

Uykudan uyanmış şahin bakışım
Dedim sarhoş musun söyledi yok yok
Al ellerin elvân elvân kınalım
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim ne gülersin dedi nazımdır
 Dedim kaşın mıdır dedi gözümdür
 Dedim ay mı doğdu dedi yüzümdür
 Dedim ver öpeyim söyledi yok yok

Dedim aydınlık var dedi aynımdır
 Dedim günâhım çok dedi boynumdur
 Dedim mehtâp nedir dedi koynumdur
 Dedim ki göreyim söyledi yok yok

Dedim vatanın mı dedi ilimdir
 Dedim bülbül müdür dedi dilimdir
 Dedim Nesimî şah dedi kulumdur
 Dedim satar mısın dedi yok yok

Nesimî

Tecnîs koşmaya örnek:

Derd-i dilim arttı yârimin derdim
 Seksende doksanda yüzde seyr eyle
 Gonca güllerini yârimin derdim
 Gerdanda dudakta yüzde seyr eyle

Sel gelince yıkılırmış yar dedim
 Al hançeri vur sîneye yâr dedim
 Yeter cevri ü cefâ etme yâr dedim
 Cism ü bedenimi yüz de seyr eyle

Çeşmîyâ bin gazel yazdım dîvâne
 El bağladım yâre durdum dîvâne
 Dedi var yıkıl git behey dîvâne
 Aşkın deryasında yüz de seyr eyle

Çeşmî

Koşmalar ezgilerine yani melodik yapılarına göre farklı isimler alırlar, Bunlar arasında en yaygınları Kerem, Garip, Müstezat ve Kalender ayaklarıdır.

Yapılarına göre koşmalar: Koşmalar yapılarına göre 7'ye ayrılır. Bunlar:

a) Düz koşma: Âşık edebiyatında en sık kullanılan tür. Âdi koşma olarak da adlandırılır.

b) Yedekli koşma: İki şekli vardır. İlki koşma-mani halidir. Koşma bendlerinin arasına aynı kafiyede bir bayâtî bendi ya da 7 heceli bend girer. İkincisi yedekli 5'li koşma diye adlandırılır. 8'li hece ölçüsüyle yazılır. İlk bend 5, ikinci ve yedek sayılan bend 4 dizelidir.

Örnek:

Hâb-ı nazda yatar iken uyandım
 Bir bâde verdiler nûş edip kandım
 İçtim bâdeyi kandım
 Ab-ı hayattır sandım
 Ben bir ateşe yandım
 Aşkın atına bindim
 Yeri göğü dolandım
 Bu yerde de avlandım
 Seni buldum bir çobana efendim
 Kudret kanadımı çalsam el kınar

Uyanmışım hâb-ı nazdan havf ilen
 Kırklar dolu verdi tabla raf ilen
 Dolu tabla raf ilen
 Dîvân durdum saf ilen
 Öğüt almam laf ilen
 Erenler taraf ilen
 Yedi deryaları kûh-ı Kaf ilen
 Gavazsam kaynağa dalsam el kınar

Siftah yalvarırım Ganî Subhâna
 Sonradan dönerim bir aç aslana
 Dönerem aç aslana
 Saldırırım cihâna
 Kâh o yana bu yana
 Diyeceksin daha ne
 Nece ki bir serçe geçer şahana
 Kırısam kanadını yolsam el kınar

Zülâlî çağırır ben bir nökerim
 Heyya gibi dilden zehir tökerim
 Zehir meher tökerim
 Aşk kılıcın çekerim
 Tunçtan beden sökerim
 Ey benim bal şekerim
 Hiç deme Mevlâ kerim
 Haçan ki meydanda pençe çekerim
 Her âşık sazını alsam el kınar

Zülâlî

c) Musammat koşma: Dîvân edebiyatındaki musammat gazele benzer. İç kafiyeli koşmalardır. Her dizinin birinci ve ikinci kısımları kafiyelidir. 6+5 duraklı kalıpla yazılır.

Örnek:

Ey cemâli **parlak** kad'i **toparлак**
 Lebleri bal **kaymak** şukker misin sen
 Boynuma lâle **tak** hele bir yol **bak**
 Bu kadar **yalvarmak** ister misin sen

Lebler kırmızı la'l kaşları **hilâl**
 Gözler âhû **misâl** bulunmaz **emsâl**
 Bilmem bu ne **hayâl** bilmem bu ne **hâl**
 Bu ne **parlak cemâl** ülker misin sen

Mir'âtî hem-vâre yanıktır yâre
Yüreğimde yâre oldu bin pâre
Gönül başka yere düşmez ne çâre
Bir başka nigâre benzer misin sen
Mir'âtî

d) Ayaklı koşma: İlk bendin dize sonlarına, diğer bentlerin ise sadece son dizelerine ilave eklenerek oluşturulur. İlaveler 5 hecelidir. Genellikle musammat koşma şeklinde yazıldıklarından musammat ayaklı koşma da denir.

Örnek:
Ey benim cânânım cân içre cânım
Şûh nev-civânım olma bî-vefâ
Rahm eyle bana

Ben sana kurbânım gel kes gerdanım
Dök yerlere kanım tek ol âşinâ
Olma bî-vefâ

Nâr-ı aşkın serde düştüm yek derde
Şeklin perîlerde yoktur kişverde
Ellerin hançerde zerrîn kemerde
Her gördüğün yerde gel bakma kıya
Cân sana fedâ

Sevdim sen dil-beri hûblar serveri
Gördüm şeklin perîoldum müşteri
Çeksen de hançeri kessen bu seri
Gayri şimden geri sen şah ben Gedâ
Kul oldum sana

e) Zincirleme koşma: Bendlerinin dördüncü dizesinin kafiyesi bir sonraki bendin ilk dizesinin başında tekrarlanan koşmalardır. Genellikle destanlarda kullanılır.

Örnek:

O ki yaratıldık türâb-ı Tûr'dan
Perverdigâr Hak Subhân'ı biliriz
Turâbın aslını yarattın nûrdan
Nûrdan evvel bir **mekânı** biliriz

Mekânda var iken nice bin şehir
Anı ziynet kıldı mûrg-ı meher
Günde yetmiş kere eyledi teher
Ekl ettiği rızık u **nânı** biliriz

Rızku **nâne** visâl eyledi Hûdam
Yoktan var edildi o zaman Âdem
Cihândan cihâna bassan da kadem
Ana nisbet dü **cihânı** biliriz

Dü **cihânda** yer gök çarh u felekler
Hesaba muntazır suda semekler
Arş-ı alâ müntehâ'da melekler
Ne zikirde kelâm **kânı** biliriz

Kelâm **kânı** zikir ederler gayet
Yalan değil günü bugün bir hayât
Altı bin altı yüz altmış âyât
Emr-i Hak'tan biz **Furkân'**ı biliriz

Zulâî

5) TÜRKÜ

Türkler'in sözlü edebiyatında bir nağme ile söylenen halk şiirinin bütün çeşitlerini **Türkü** diye adlandırırız. Nağmenin seyrine veya işlenen konuya göre ninni, ağıt, deyiş vs. adlarını da kullanmaktayız.

Türk halk edebiyatının en yaygın nazım şekli ve türüdür. Ezgisi yönüyle diğer halk şiiri türlerinden ayrılır. Türküler **genellikle anonimdir**. İsimleri bilinen saz şairlerinin söyledikleri de giderek halka mâl olmuştur. Yeni bir türkü söylemeye “Türkü yakmak” denir. Türkü adı Türk sözcüğüne, Arapça “î” eki eklenmesiyle ortaya çıkmıştır. “Türk’e özgü, Türk’e ait” anlamlarına gelir.

Türkü, Türk halk şiirinin en eski türlerindendir. Türküler genellikle hece ölçüsünün 7, 8 ve 11’li kalıplarıyla, kıtalar (dörtlükler) halinde söylenir. Her kıta türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bent ile nakarattan meydana gelir. Nakarat her bendin sonunda tekrarlanır. Bu bölüme bağlama veya kavuştak denir. Türküler **ezgilerine, konularına ve yapılarına** göre ayrılır.

Ezgilerine Göre Türküler

Türkülerin kurallı bir ritminin (usul) olup olmamasına göre yapılan sınıflandırmadır.

a. Usulsüzler: Uzun havalardır. Dîvân, koşma, hoyrat gibi çeşitlere ayrılır.

b. Usullüler: Oyun havalardır. Bu türe Konya’da “oturak”, Urfa’da “kırık hava” denir.

Konularına Göre Türküler:

İşlenen konulara göre sınıfladığımızda aşağıdaki başlıklar öne çıkmaktadır.

Ninniler ve **çocuk** türküleri, **tabiat** üzerine türküler, **aşk** türküleri, **gurbet** türküleri, **kahramanlık** türküleri, **askerlik** türküleri, **eşkıyâ** türküleri, **felâket** (deprem, yangın vs.) türküleri, **mizahî** türküler, **karşılıklı söylenen** türküler, **oyun** türküleri, **ağıtlar**.

Yapılarına Göre Türküler:

a. Mani kıtalarından kurulu türküler: Birbirleriyle ilgili konularda söylenmiş manilerin sıralanarak ezgiyle okunmasından meydana gelir.

b. Dörtlüklerle kurulu türküler: Dört mısraılık bentlerle kurulur. Her bendin sonuna aynı sözlerden oluşan nakarat (bağlama, kavuştak) ilave edilir.

Örnek:

HAVADA BULUT

Havada bulut yok bu ne dumandır
Mahlede ölüm yok bu ne figândır
Adı Yemen'dir gülü çemendir
Giden gelmiyor acep nedendir

Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep nedendir

Kışlanın önünde redif sesi var
Bakın çantasına acep nesi var
Bir çift kundurayla bir de fesi var

Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep nedendir

Adı Yemen'dir gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir
Burası Muş'tur yolu yokuştur
Giden gelmiyor acep nedendir

6) SEMÂÎ

Halk şiirinde hecenin sekizli ölçüsü ile koşma biçiminde düzenlenen ve özel bir ezgi ile söylenen şiirlerdir. Genellikle en az üç, en fazla beş dörtlükten oluşurlar. Genellikle tabiat, güzellik, ayrılık, kavuşma gibi lirik temalar işlenir. Semâînin hece ölçüsünün yanında aruz kullanılarak yazılanları da vardır.

Örnek:
İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif diye

Elifin uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif diye

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sîneme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar Elif Elif diye

Evlerinin önü çardak
 Elifin elinde bardak
 Sanki yeşil başlı ördek
 Yüzer Elif Elif diye

Karac'oğlan eğmelerin
 Gönül sevmez değmelerin
 İliklenmiş düğmelerin
 Çözer Elif Elif diye

Karacaoğlan

GÖNÜL GURBET ELE VARMA

Gönül gurbet ele varma,
 Ya gelinir, ya gelinmez.
 Her dilbere meyil verme,
 Ya sevilir, ya sevilmez.

Yürüktür bizim atımız,
 Yardan atlattı zatımız,
 Gurbet ilde kıymatımız,
 Ya bilinir, ya bilinmez.

Bahçemizde nar ağacı,
 Kimi tatlı kimi acı,
 Gönüldeki dert ilacı,
 Ya bulunur ,ya bulunmaz.

Deryâlarda olur bahrî,
 Doldur ver içem zehri,
 Sunam gurbet elin kahırî,
 Ya çekilir, ya çekilmez.

Emrah der ki düştüm dile,
Bülbül figân eder güle,
Güzel sevmek bir sarp kale,
Ya alınır, ya alınmaz.

Erzurumlu Emrah

7) VARSAĞI

Güney Anadolu'da yaşayan Varsak Türkleri tarafından söylendiği için bu adla anılır. Özel bir nağmeyle söylenen koşmaya denir. Semâîye benzer. Hece ölçüsünün en çok sekizli kalıbıyla yazılır. 4+4 duraklı veya duraksız olur. Kafiye şeması şöyledir: xaxa/bbba/ccca.

Semâîden ezgi bakımından ayrılır. Varsağı yiğitçe bir havayla okunur. Genellikle içinde “bre”, “hey”, “hey gidi” gibi ünlümler yer alır.

Örnek:

Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

Aman hey Allah'ım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde çayır çemen
Bitmeden bir dem sürelim

Buna felek derler felek
Ne aman bilir ne dilek
Âhir ömrümüzü helâk
Etmeden bir dem sürelim

Karacaoğlan der cânân
Güzelim sözüme inan
Bu ayrılık bize hemân
Ermeden bir dem sürelim

Karacaoğlan

8) MASAL

Hayal ürünü olan, bilinmeyen bir zamanda geçen, inandırmak iddiası bulunmayan anlatım türüdür. Dinleyicinin dikkatini masalda toplayabilmek için, masalın başında, sonunda ve bazen uygun görülen yerlerde, masal tekerlemeleri söylenmektedir. Keloğlan Masalları, edebiyatımızın en güzel masal örnekleridir.

9) ATASÖZÜ

Atalarımızdan günümüze kadar ulaşan, belirli bir yargı içeren, söyleyeni belli olmayan düz konuşma içinde kullanılan sözlerdir. Halk arasında **atalar sözü**, **darb-ı mesel** gibi isimlerle de anılır. Dîvân-ı Lûgatî't Türk ve Kutadgu Bilig gibi ilk yazılı kaynaklarımızda da bugün hala yaşayan atasözlerimizi görmekteyiz.

Örnek:

- 1) El kesesinden cimrilik olmaz
- 2) Az ye helalinden ye
- 3) İnsanın süsü yüzdür, yüzün süsü göz
Aklın süsü dildir, dilin süsü söz

10) DEYİMLER

Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni çağrışımlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimeden kurulan bu sözler, Türkçe'nin en zengin unsurlarındandır.

Örnek:

Kulak kesilmek, eli uzun, ayaklarına kara sular inmek, papucu dama atılmak, başında kavak yelleri esmek, deveye hendek atlatmak, derdi başından aşkın olmak, gönül almak vb.

11) TEKERLEME

Sözlüklerde “ağızda yuvarlanan söz... saçma sapan söz... eşsesli kelimelerle kurulu konuşma” anlamlarına gelen tekerleme masal, hikaye, bilmece, halk tiyatrosu gibi bazı edebî türler içinde veya bağımsız olarak söylenen ölçülü ve kafiyeli sözlerdir. Genellikle çocuk folklorunda hoşça vakit geçirmek, konuşma yeteneği kazanmak, oyunlarda eş ve ebe seçmek için bu yola başvurulur. Masal tekerlemesi, oyun tekerlemesi gibi adlar alırlar. En çok çocuk oyunlarında, masalların baş, orta ve sonunda söylenirler. Yöreye göre değişik isimle de söylenirler. Doğu Anadolu'da **döşeme**, Güney Anadolu'da **sayışma** denir. Karagöz ve ortaoyununda **muhavere**, çocuk oyununda **ebe**, çıkarmada ise sayışma diyebiliriz. Türk edebiyatında ilk tekerleme örneklerine XI. yüzyıldan itibaren rastlanır. Dîvân-ı Lûgatî't Türk'te bazı tekerlemeler yer alır:

Örnek:

**Yağ yağ yağmur
Tarlada çamur
Tekneye hamur
Ver Allahım ver
Sellice yağmur**

veya

**Evvel zaman içinde
Kalbur zaman içinde
Deve tellal iken
Sinek berber iken
Ben annemin babamın beşiğini
Tıngır mıngır sallar iken
O yalan bu yalan
Fili yuttu bir yılan
Bu da mı yalan...**

TEKKE TASAVVUF EDEBİYATI

Halk edebiyatının “Tasavvufî halk edebiyatı” ya da “Tekke edebiyatı” denilen türü 12’nci yüzyılda Ahmed Yesevî ile başlar. Ama Anadolu’nun bu alandaki ilk ve en büyük şairi Yunus Emre’dir. Anadolu’da 19’uncu yüzyıla değin çeşitli tarikatlarla gelişen bu edebiyat geleneği günümüze kadar süregelmıştır. Bunda Türkler’in kültürel değerlerine bağlılıkları rol oynar.

Tekke edebiyatı şairleri, sade bir dille, hece ölçüsüyle ya da aruzun heceye yakın kalıplarıyla şiirler yazdılar. Tekke şiirinin genel adı, özel bestelerle okunan ve tarikatlara göre değişik isimlerle anılan ilahilerdir. Nazım birimi dördlüktür. Ama gazel biçiminde yazılmış ilahiler de vardır. Bu edebiyatın düzyazı biçimini ise evliya menkıbeleri, efsaneler, masallar, fıkralar ve tarikat büyüklerinin hayatlarını anlatan eserler oluşturur.

1) İLÂHÎ

Allah’ı övmek, ona yakarmak için söylenilen besteli şiirlere ilahi denir. Tekke edebiyatında ise din ve ahlakla ilgili şiirler ilahi adıyla tanımlanır. Hem koşma, hem semâî biçiminde yazılabildiği gibi, hece ve aruz ölçüsüyle de yazılmış şiirlerdir. Hece ölçüsünde 7, 8 ve 11’li kalıplar tercih edilmistir.

İlahi yazarı halk şairleri içinde ilk akla gelen Yunus Emre'dir. Daha sonra Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzî-i Mısırî, Aziz Mahmut Hüdayî gibi önemli tasavvuf adamları da ilahi yazmışlardır. Bektaşî ilahilerine “nefes”, Alevî ilahilerine “nefes”, “deme”, “deyiş”, Mevlevî ilahilerine “ayın”, Gülşenî ilahilerine “tapuğ”, Halvetî ilahilerine “durak”, diğer tarikatlar da ise cumhur veya ilahi adı verilir.

Dörtlüklerle yazılan ilahilerde kafiye düzeni koşmadaki gibi **abab/cccb/dddb** şeklindeyken, beyitlerle yazılanlarda ise gazeldeki gibi **aa/ba/ca/da'** dır.

Giriş bölümüne zemin, gelişme ve sonuç bölümüne miyân denir. Bu ikisinin arasında nakarat bölümleri bulunur. Müzik parçası olarak bakıldığında zemin-nakarat-mîyân-nakarat sistemindeki bir kalıba uyarlar. Toplu halde seslendirilmek için bestelenmiş ilahiler “cumhur ilahi” diye bilinir. Solo ilahilerde de koronun söylediği parçaya “cumhur” adı verilir. İlahiler okundukları yer ve zamana göre cami ilahisi, tekke ilahisi, mektep ilahisi, ramazan ve muharrem ilahisi, Mekke ilahisi, Kadir Gecesi ilahisi gibi adlarla anılır.

Örnek:

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlâm seni

Sular dibinde mâhiyle
Sahralarda âhû ile
Abdal olup yâhû ile
Çağırayım Mevlâm seni

Gökyüzünde İsâ ile
Tûr Dağı'nda Mûsâ ile
Elindeki asâ ile
Çağırayım Mevlâm seni

Derdi öküş Eyyüb ile
Gözü yaşlı Yâ'kûb ile
Ol Muhammed mahbûb ile
Çağırayım Mevlâm seni

Bilmişim dünya hâlini
Terk ettim kıyl ü kâlini
Baş açık ayak yalını
Çağırayım Mevlâm seni

Yunus okur diller ile
Ol kumru bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile
Çağırayım Mevlâm seni

Yunus Emre

2) TEVHÎD

Allah'ı, birliğini anlatan, yaratılış ve kainatın aslı gibi unsurları bir arada yorumlayan şiirlere “tevhîd” denir. Çoğunlukla Dîvân edebiyatı nazım türleri olan gazel, kaside ve mesnevî biçimlerinde kaleme alınmışlardır. Ve ölçüleri de çoğunlukla aruzdur.

3) NEFES

Alevî-Bektaşî aşıklarınca söylenen ilahilerdir. Konusu genellikle tasavvufî vahdet-i vücud, Alevî-

Bektaşî ilkeleri, tarikat kurallarıyla ilgilidir. Dili saf ve sade bir Türkçe olan nefesler, şekil olarak koşmaya benzer. Dörtlükler halinde hece ölçüsünün 7, 8, 11'li kalıpları ile yazılır. Az da olsa aruzla yazılanlara rastlanmaktadır. Dörtlük sayısı genellikle 3 - 7 kıta arasında değişir.

Örnek:

Biz Urum Abdallarıyız
Maksadımız yârdır bizim
Geçtik ziynet kabâsından
Gencînemiz erdir bizim

Dâim kılarız biz zârı
Harceyleriz elden varı
Dost yoluna verdik seri
Münkirimiz hârdır bizim

Aşk bülbülüüz öteriz
Râh-i Hakka yüz tutarız
Mânâ gevherin satarız
Mürşidimiz vardır bizim

İstivâyı gözler gözüm
Seb'almesanidir yüzüm
Ene'l Hakk'ı söyler sözüm
Mi'râcımız dârdır bizim

Haber aldık mahkemâttan
Geçmeyiz zâttan sıfattan
Balım nihan söyler Haktan
İrşâdımız sırdır bizim

4) DEME

Alevî-Bektaşî şairlerinin tarikatlarını ve onların hareketleriyle ilgili temaları işleyen, sorunlarını konu edinen şiirlerine “deme” adı verilir. Genellikle 8’li hece ölçüsüyle yazılan demeler, saz eşliğinde kendine özgü bir makamla söylenir.

5) HİKMET

Dinî ve tasavvufî halk şiirinde, şairin anlayış ve sezgilerine göre din konularını işleyen şiirlere hikmet denir.

6) AYİN

Mevlevî tarikatinde, semâ meclislerinde söyledikleri ilahilere verilen isimdir

7) CUMHUR

Mevlevî ve Bektaşî dergâhları dışındaki dergâh ve tarikâtlarda, topluca okunan ilahilere verilen addır.

8) DEVRİYE

Dinî ve tasavvufî halk edebiyatında devir felsefesi-ni savunan ve anlatan şiirlerdir. Devriye, kainatın ve insanın Allah tarafından yaratıldıktan sonra, tekrar Allah’a döndüğünü savunan felsefedir.

9) NUTUK

Tekkelerde, tarikât büyüklerinin eğitici özellikte söyledikleri, nasihat veren şiirlerdir.

10) DÜVÂZ

Alevî ve Bektaşî şiirinde On İki İmam'ı öven nefeslerdir. Düvâz imam, düvâze gibi isimler de verilir.

11) ŞATHİYE

Dinî ve tasavvufî halk şiirinde genel olarak mizahî manzumelere şathiye adı verilir. Şathiyeler, mutasavvuf şairlerce söylenmiş ya da yazılmış, tasavvufî inançları dile getiren, anlaşılması güç felsefî şiirlerdir. Tasavvufî konuları işleyenleri **şathiyât-ı sûfiyâne** adını alırlar.

ÂŞIK EDEBİYATI

İslamiyet öncesi Türkler’de ozan ve kopuz geleneğinden söz etmiştik. İslamiyetten sonra da, Türkler bu geleneği devam ettirmiştir. Ozan ismi âşık, Kopuz’un adı saz, bağlama, divan vb. olurken, konu da İslamiyetin etkisiyle kısmen değişmiş ve zenginleşmiştir.

Aşık edebiyatında, söz ve müzik birbirini tamamlayan iki unsurdur. Günümüzde varlıklarını sürdüren aşıklar, bir yandan eski destan geleneğini yaşatırken, bir yandan da doğaçlama aşk şiirleri söyler, başka sanatçıların ürünlerini yayar, çeşitli törenlerde bir eğlence unsuru olarak yer alırlar. Aşık şiirinin nazım birimi de genellikle dördlüktür.

Bu edebiyatın başlıca türleri destan, güzelleme, taşlama, koçaklama, ağıt ve muammadır. Genellikle sade ve yapmacıksız bir dil kullanılan aşık şiirinde yinelenmeler, boş tekerlemeler, ölçü ve uyak tutturmada kolaylık sağlayan yakıştırmalar bulunur.

Aşık olmak için, genç yaşta bir ustaya gidip hizmet eden çırak, zamanla ustasının hünerlerini ve söz zenginliğini kazanır. Ancak âşık olmak için, önce ustasının icâzeti gerekir. Bir de “bâde içme” vardır. Birçok âşığın anlattığına göre rüyalarında gördükleri ak sakallı “pir” ya da “sevgili” bir kadeh şarap verir. Bu İlahî şaraptır. **Bunu içenin dili açılır ve artık âşık olur.**

YUNUS EMRE

Yunus'un hayatına dair bilgiler daha çok menkıbelere, ke-râmetlere ve rivayetlere dayanmaktadır. 13. yüzyılın ikinci yarısında ve 14. yüzyılın başlarında Orta Anadolu'da yaşamış bir Türkmen dervişidir. İyi bir eğitim görmüş, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Taptuk Emre'nin dergâhında kırk yıl hizmet ettiği rivâyet edilir. Taptuk Emre'nin düşüncelerini yaymak için, Anadolu'yu dolaşmıştır. Anadolu'nun pek çok şehrinde Yunus Emre adına mezarlar vardır. Ama nerede öldüğü ve gömüldüğü kesin olarak belli değildir.

Tasavvuf anlayışını benimseyen Yunus Emre'nin şiirlerinde kuvvetli bir gözlem yeteneği ve derin bir hoşgörü anlayışı görülür. Saf ve temiz biri dili olan Yunus, şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır. Bunun yanı sıra aruz ölçüsüyle yazılmış şiirleri de vardır. Tasavvufî halk edebiyatının en kuvvetli temsilcisi, 13. yüzyıl Türkçe'sinin en büyük şairi Yunus Emre'dir.

Yunus Emre'nin, Dîvânı'ndan başka Risalet'ün Nushiyye adlı tamamen didaktik bir eseri daha vardır.

AŞKIN ALDI BENDEN BENİ

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni

Aşkın âşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni

Aşkın şarabından içem
Mecnûn olup dağa düşem
Sensin dün ü gün endîşem
Bana seni gerek seni

Sofulara sohbet gerek
Âhilere ahret gerek
Mecnûnlara Leylâ gerek
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savurular
Toprağım anda çağıra
Bana seni gerek seni

Yunus durur benim adım
Gün geçtikce artar odum
İki cihânda maksûdum
Bana seni gerek seni

YALANCI DÜNYAYA KONUP GÖÇENLER

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler

Kiminin başında biter ağaçlar
Kiminin başında sararır otlar
Kimi mâsum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne bir haber verirler

Toprağa gark olmuş nazik tenleri
Söylemeden kalmış tatlı dilleri
Gelin duâdan unutman bunları
Ne söylerler ne bir haber verirler

Kimisi dördünde kimisi beşinde
Kimisinin tâcı yoktur başında
Kimi altı kimi yedi yaşında
Ne söylerler ne bir haber verirler

Kimisi bezirgân kimisi hoca
Ecel şerbetini içmek de güce
Kimi ak sakallı kimi pîr koca
Ne söylerler ne bir haber verirler

Yunus der ki gör takdîrin işleri
Dökülmüştür kirpikleri kaşları
Başları ucunda hece taşları
Ne söylerler ne bir haber verirler

KALANLARA SELÂM OLSUN

Bu dünyâdan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun

Ecel büke belimizi
Söyletmeye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selâm olsun

Tenim ortaya açıla
Yakasız gömlek biçile
Bizi bir âsân vechile
Yuyanlara selâm olsun

Azrâil alır canımız
Kurur damarda kanımız
Yuyacağın kefenimiz
Saranlara selâm olsun

Salâ verile kaskımıza
Gider olduk dostumuza
Namaz için üstümüze
Duranlara selâm olsun

Dünyaya gelenler gider
Hergiz gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selâm olsun

Miskin Yunus söyler sözün
Yaş doldurmuş iki gözün
Bizi bilmeyen ne bilsin
Bilenlere selâm olsun

BİR KEZ GÖNÜL YIKTIN İSE

Bir kez gönül yıktınisa
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Bir gönülü yaptınisa
Er eteğin tuttunusa
Bir kez hayır ettinise
Binde bir ise az değil

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur alçakta dura
Yüceden bakan göz değil

Erden sana nazar ola
İçin dışın pür nûr ola
Belî kurtulmuştan ola
Şol kişi kim gammaz değil

Doğru yola gittin ise
Er eteğin tuttunusa
Bir hayır dua ettinise
Birine bindir az değil

Yunus bu sözleri çatar
Sanki balı yağa katar
Halka metâ'ların satar
Yükü gevherdir tuz değil

GEL GÖR BENİ AŞK NEYLEDİ

Ben yürürüm yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne âkilem ne dîvâne
Gel gör beni aşk neyledi

Gâh eserim yeller gibi
Gâh tozarım yollar gibi
Gâh akarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi

Akarsuların çağlarım
Dertli ciğerim dağlarım
Şeyhim anuban ağlarım
Gel gör beni aşk neyledi

Ya elim al kaldır beni
Ya vashına erdir beni
Çok ağlattın güldür beni
Gel gör beni aşk neyledi

Ben yürürüm ilden ile
Şeyh anarım dilden dile
Gurbette halim kim bile
Gel gör beni aşk neyledi

Mecnûn oluban yürürüm
Ol yâri düşte görürüm
Uyanıp melûl olurum
Gel gör beni aşk neyledi

Miskin Yunus bîcâreyim
Baştan ayağa yareyim
Dost elinde âvâreyim
Gel gör beni aşk neyledi

ŞOL CENNETİN IRMAKLARI

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyü deyü
Çıkmış İslam bülbülleri
Öter Allah deyü deyü

Salınır Tûbâ dalları
Kur'an okur hem dilleri
Cennet bağının gülleri
Kokar Allah deyü deyü

Kimi yiyip kimi içer
Hep melekler rahmet saçar
İdris Nebi hulle biçer
Diker Allah deyü deyü

Altındandır direkleri
Gümüştendir yaprakları
Uzandıkça budakları
Biter Allah deyü deyü

Aydan arıdır yüzleri
Misk ü amberdir sözleri
Cennette hûrî kızları
Gezer Allah deyü deyü

Hakk'a âşık olan kişi
Akar gözlerinin yaşı
Pür nûr olur içi dışı
Söyler Allah deyü deyü

Ne dilersen Hak'tan dile
Kılavuzla gir bu yola
Bülbül âşık olmuş güle
Öter Allah deyü deyü

Açıldı gökler kapısı
Rahmetle doldu hepsi
Sekiz cennetin kapısı
Açar Allah deyü deyü

Rıdvan'durur kapı açan
İdris'durur hulle biçen
Kevser şarabını içen
Kanar Allah deyü deyü

Miskin Yunus var dostuna
Koma bugünü yarına
Yarın Hakk'ın dîvânına
Varam Allah deyü deyü

TAŞTIN YİNE DELİ GÖNÜL

Taşkın yine deli gönül
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

N'idem elim ermez yâre
Bulunmaz derdime çâre
Oldum ilimden âvâre
Beni bunda eğler misin

Yavu kıldım ben yoldaşı
Onulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı
Irmak olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yolunda
Sen aşırı gözetirsin
Şu karşıma göğüs geren
Taş bağırlı dağlar mısın

Harâmî gibi yoluma
Aykırı inen karlı dağ
Ben yârimden ayrı düştüm
Sen yolumu bağlar mısın

Karlı dağların başında
Salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için
Yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yunus'un cânı
Yoldayım illerim kanı
Yunus düştü gördü seni
Sayru musun sağlar mısın

YAR YÜREĞİM YAR

Yar yüreğim yar
Gör ki neler var
Bu halk içinde
Bize güler var

Ko gülen gülsün
Hak bizim olsun
Gâfil ne bilsin
Hakk'ı sever var

Bu yol uzaktır
Menzili çoktur
Geçidi yoktur
Derin sular var

Girdik bu yola
Aşk ile bile
Gurbetlik ile
Bizi salar var

Her kim merdâne
Gelsin meydâne
Kalmasın cânê
Kimde hüner var

Yunus sen bunda
Meydân isteme
Meydân içinde
Merdâneler var

HACI BAYRAM-I VELÎ

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında manevî önderlerden biri olan Hacı Bayram-ı Velî, 1352 yılında Ankara'nın Çubuk Çayı üzerindeki Solfasol köyünde doğdu. Asıl adı Numan'dır. Küçük yaşlarda Arapça öğrendi. Tefsir, hadis, fıkıh, matematik, felsefe ve Farsça dersleri aldı. Medrese eğitiminin ardından hocalık yaptı.

Halk arasında Somuncu Baba olarak bilinen Şeyh Hâmid Velî'ye bağlanarak tasavvufa yöneldi. Mürşidi ona Bayram adını vermişti. Hâmid Velî'nin ölümünden sonra Ankara'ya gelerek Bayramiyye tarikatini kurdu. 1416' da Hacı Bayram Tekkesini inşa etti. Burada talebelerine ilim, ahlâk ve ilahî aşkı anlattı. Eşrefoğlu Rumî ve Akşemseddin gibi birçok önemli âlim yetiştirdi. 1429'da Ankara'da öldü.

N'oldu bu gönlüm n'oldu bu gönlüm
Derd ü gam ile doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm

Yan ey gönül yan yan ey gönül yan
Yanmadan oldu derdüme dermân
Pervâne gibi pervâne gibi
Şem'ine aşkın yandı bu gönlüm

Gerçi ki yandı gerçeğe yandı
Rengine aşkın cümle boyandı
Kendinde buldu kendinde buldu
Matlubûnu hoş buldu bu gönlüm

Bayram'ım imdi Bayram'ım imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi
Hamd ü senâlar hamd ü senâlar
Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm

EŞREFOĞLU RÛMÎ

1353 tarihinde İznik'te doğdu. Devrinin şair şeyhlerindedir. Çok iyi bir medrese eğitimi görmüştür. Bursa'da tahsilini tamamlarken Emir Sultan'a mürit olmuştur. Onun tavsiyesiyle Hacı Bayram-ı Velî'ye gitmiş ve onun damadı olmuştur. Hacı Bayram'ın tavsiyesiyle de Hama'ya giderek tasavvuf terbiyesini Hüseyn Hamavî'nin yanında tamamlamıştır. Geçirdiği bütün cezbe ve eğitimlerden sonra, tarikat kurma seviyesine gelmiştir. İznik'e geri dönmüş ve burada dergâhını kurmuştur. 1469'da öldüğü bilinmektedir. Eşrefoğlu'nun Dîvân'ı ve asıl şöhretini sağlayan Müzekki'n-Nüfûs adlı halk Türkçesiyle ve nesir olarak yazdığı bir eseri vardır.

YAKA GELDİ YAKA GİDER

Aşkın odu ciğerimi yaka geldi, yaka gider
Garip başım bu sevdâyı çeke geldi, çeke gider

Firkât kâr etti cânıma gelsin âşıklar yanıma
Aşk zencirin dost boynuma taka geldi, taka gider

Bülbül eder âh ü figân, aşk oduna yandı bu can
Benim gönlüm çünkü hemân Hakk'tan geldi Hakk'a gider

Âşıklar durur sözüne kimse görünmez gözüne
Eşrefoğlu dost yüzüne baka geldi, baka gider

HEM OL HOŞ HEM BU HOŞ

Câna cefâ kıl yâ vefâ
 Senden hem ol hoş hem bu hoş
 Ya derdin gönder ya devâ
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Hoştur bana senden gelen
 Ya hil'at ola ya kefen
 Ya taze gül yahut diken
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Halimi bir dem soragel
 Diler isen bağrımı del
 Ey lütfu hem kahrı güzel
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Ya bağ u ya bustan ola
 Ya bend u ya zindân ola
 Ya vasl u ya hicrân ola
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Gelse celâlınden cefâ
 Yahut cemâlinden vefâ
 İkisi de câna safâ
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Gerek ağlat gerek güldür
 Gerek dirgür gerek öldür
 Eşrefoğlu sana kuldur
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

Gâhi nûş u gâhi niştir
 Gâhi merhem gâhi niştir
 Eşrefoğlu kim dervîştir
 Senden hem ol hoş hem bu hoş

İLÂHÎ

Ey Allâh'ım beni senden ayırma
Beni senin cemâlinden ayırma

Seni sevmek benim dînîm îmânım
Îlâhî dîn ü îmândan ayırma

Sararuban solup döndüm hazâna
Îlâhî gazeli daldan ayırma

Şeyhim güldür ben anın yaprağıyam
Îlâhî yaprağı gülden ayırma

Ben ol dost bağçesinin bülbülüym
Îlâhî bülbülü dilden ayırma

Balığın cânını suda dediler
Îlâhî balığı sudan ayırma

Eşrefoğlu senin kemter kulundur
Îlâhî sultânı kuldan ayırma

KAYGUSUZ ABDAL

Kaygusuz Abdal'ın hayatı hakkındaki bilgilerimiz daha çok halk hikayelerine dayanır. XIV. Yüzyılın sonu ile XV. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Kaygusuz, Alanya Beyi'nin oğludur ve asıl adı Alaaddin Gaybî'dir. Menakıbnâme'ye göre Gaybî çok iyi eğitim görmüş, zamanın bütün ilimlerini öğrenmiştir. Bir gün av sırasında kendisine geyik suretinde görünen Abdal Musa'nın peşine takılmış ve sonunda onun dergâhında mürit olmuştur. Kırk yıl Abdal Musa'nın dergâhında hizmet etmiş, şeyhinin izniyle Mısır ve Suriye'ye gitmiştir.

Kaygusuz Abdal, bir tasavvuf şairidir. Bu konuda Yunus'un izinden gitmiş, ondan sanatı bakımından geri kalmamıştır. Hem aruz, hem hece ölçüleriyle yazılmış şiirleri vardır. Şiirlerinin ana teması Allah, insan ve sevgidir. Şiirlerinin çoğu şathiyeye türündedir ve hece ölçüsüyle yazılmıştır. Sade dili kıvrak söyleyişlerle süslenmiştir. Serâyî, Miskin Serâyî, Kul Kaygusuz ya da Miskin Kaygusuz mahlaslarını da kullandı. Oldukça çok eser veren Kaygusuz Abdal'ın en tanınmış yapıtları Dîvân'ı ve Budalanâme adlı mensur eseridir. Bunların yanısıra, Sarây-Nâme, Minber-Nâme, Dil-Güsâ, Gevher-Nâme, Mesnevî, Muglâta-Nâme, Esrâr-i Hurûf, Vücûd-Nâme adlı eserleri vardır.

BEYLERİMİZ ELVÂN GÜLÜN ÜSTÜNE

Beylerimiz elvân gülün üstüne
 Ağlar gelür şâhım Abdal Musa'ya
 Urum abdalları postun eğnine
 Bağlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

Urum abdalları gelir dost deyü
 Eġnimizde aba hırka post deyü
 Hastaları gelir derman isteyü
 Sağlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

Hind'den bezirgânlar gelir yayınur
 Pişer lokmaları açlar doyunur
 Âşıklar gelir bunda soyunur
 Erler gelür şâhım Abdal Musa'ya

Her matem ayında kanlar saçarlar
 Uyandırıp Hak çerâğın yakarlar
 Demine Hu deyüb gülbang çekerler
 Nûrlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

Meydânında dâra durmuş gerçekler
 Çalınur koç kurbanlara bıçaklar
 Döğülür kudüm açılır sancaklar
 Tuğlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

İkrarıdır koç yiğidin yuları
 Muannidi çeksem gelmez ileri
 Akpınar'ın Yeşilgöl'ün suları
 Çağlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

Benim bir isteğim vardır Kerîm'den
 Münkir bilmez evliyânın halinden
 Kaygusuz'um ayrı düştüm pîrîmden
 Ağlar gelür şâhım Abdal Musa'ya

DOKUZ FELEK BİZİM SAYVANIMIZDIR

Dokuz felek bizim sayvânımızdır
Yedi kat yeryüzü seyrânımızdır

Zira insan sûretidir tonumuz
Kamu âlem bizim hayrânımızdır

Hakikat ol kadîm sultan ki derler
Biz ona vücûduz ki canımızdır

Dâim bu sûrete gelmeyi varmak
Yolumuzdur dâim mihmânımızdır

Gözün aç bak bu vücut sadefinde
Kıymetli gevherüz Hâk kanımızdır

Senin hayâle düştüğün ey münkir
Bizim bu sûret-i imânımızdır

Bize bu saâdet Hâktan erişti
Zira biz kuluz o sultânımızdır

Âşıklarız baş oynarız bu yolda
Hâkkı inkar eden düşmanımızdır

Var ey münkir nice anlarsan anla
Severiz ıfık bizim imânımızdır

Ser-âgâz eyle çağır el Serayî
De ki bu ıfık bizim imânımızdır

BİR KAZ ALDIM

Bir kaz aldım ben karıdan
Boynu da uzun borudan
Kırk abdal kanın kurudan
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmış başın bakar
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kaza verdik birçok akçe
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı ne kepçe
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kaz değilmiş be bu azmış
Kırk yıl Kafdağını gezmiş
Kanadın kuyruğun düzmüş
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kazı koyduk bir ocağa
Uçtu gitti bir bucağa
Bu ne haldir hacı ağa
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kazımın kanadı sarı
Kemiği etinden iri
Sağlık ile satma karı
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kazımın kanadı ala
Var yürü git güle güle
Başımıza kalma bela
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Suyuna biz saldık bulgur
Bulgur Allah deyü kalkar
Be yârenler bu ne haldir
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

Kaygusuz Abdal n'idelim
Ahd ile vefâ güdelim
Kaldırıp postu gidelim
Kırk gün oldu kaynadırım kaynamaz

HATÂYÎ

Safavî hükümdarı Şâh İsmail'dir. 1486'de Erdebil'de doğmuştur. Şâh İsmail, İran Azerbaycanı'nda tamamen soylu bir aileden gelir. Çok iyi bir tahsil görmüştür. Çocuk yaşta tahta geçmiştir. Çok hızlı bir şekilde topraklarını genişletmiştir. Şâh İsmail'in Anadolu'ya yayılma arzusu 1514'de Çaldıran Meydan Muharebesi'nde Yavuz Sultan Selim'e yenilmesiyle son bulur. Şâh İsmail canını zor kurtararak İran'a kaçmıştır. 1524'de burada vefat etmiştir.

Şâh Hatâyî, Kul Hatâyî mahlaslarıyla da şiir yazan Şah İsmail, Habîbî ve Nesîmî'nin terbiyesinde yetişmiş bir şairdir. Çok iyi Farsça bilir. Türkçe'de ise hem halk şiiri hem de dîvân şiiri tarzında eserleri vardır. Sade bir dil kullanmış ve hece vezniyle şiirler yazmıştır. Hatâyî'nin bilinen üç eseri vardır. Bunlar Dîvân, Dehnâme ve Nasihatnâmedir.

HAKİKAT BİR GİZLİ SIRDIR

Hakikat bir gizli sırdır
Açabilirsen gel beri
Küfr içinde imân vardır
Seçebilirsen gel beri

Açıldı cennet kapusu
Lal ü gevherdir yapusu
Kıldan incedir köprüsü
Geçebilirsen gel beri

Canımız melek canıdır
Tenimiz Selman tenidir
İçtiğim aslan kanıdır
İçebilirsen gel beri

Pîrimden öğüt almışam
Üstadımdan ders almışam
Men kanadım bağlamışam
Uçabilirsen gel beri

Men bahçelerin gülüyem
Ayn-ı cem bülbülüyem
Kırk kapunun kilidiyem
Açabilirsen gel beri

Şâh Hatâyî'm eydür hemân
Dağları bürüdü duman
İşte İncil, işte Kur'ân
Seçebilirsen gel beri

EZEL BAHAR OLMAYINCA

Ezel bahar olmayınca
 Kırmızı gül bitmez imiş
 Kırmızı gül bitmeyince
 Dertli bülbül ötmez imiş

Bülbül havastır ötmeye
 Sarılıp güle yatmaya
 Bahçevan gülü satmaya
 Gül kadrini bilmez imiş

Bahçevan satma bu gülü
 Haramdır parası pulu
 Ağlatma dertli bülbülü
 Gözyaşını silmez imiş

Cân Hatâyî'm ölmeyince
 Tenin tûrâb olmayınca
 Dost dosttan ayrılmayınca
 Dost kadrini bilmez imiş

PÎR SULTAN ABDAL

XVI. yüzyılın sonu ile XVII. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Hayatı hakkında kesin bilgiler yoktur. Asıl adının Haydar olduğu söylenmektedir. Sivas'ın Yıldızeli kazasına bağlı Banaz Köyü'nde doğmuştur.

Çeşitli araştırmalarda altı ayrı Pîr Sultan kimliğine değinilir. Ancak halk edebiyatçılarının kabul ettiği Banaz doğumlu Pîr Sultan Abdal'ın şiirlerinde, duru ve yalın bir Türkçe kullandığı görülür. Şiirlerinde Alevî- Bektaşî inanışlarını ağırlıklı olarak işler. Ana konuları, aşk, tasavvuf ve sosyal meselelerdir. Zaman zaman tekke ve tasavvufun kalıplarını aşmıştır.

NE FAYDA

Meyil verme nâsa murdâr ölürsün
Dünya kadar malın olsa ne fayda
Tutulur dilin söylemez ölürsün
Bülbül gibi dilin olsa ne fayda

Bir gün çıkarırlar evinden
Allah'ın ismini koyma dilinden
Kurtulmazsın Azrail'in elinden
Dünya kadar fendin olsa ne fayda

Yalan söyler kov gıybetten geçmezsın
 Yersin harâm helâl yoldan geçmezsın
 Kesilir nefesin su da içmezsın
 Akan çaylar senin olsa ne fayda

Pîr Sultan'ım bunu böyle vird etti
 Vardı bir mürşitten el etek tuttu
 Mürşid ağırlayan Hakk'ına yetti
 Tutulmaz ağudun desen ne fayda

SABAHTAN UĞRADIM BEN BİR FİGÂNA

Sabahtan uğradım ben bir figâna
 Bûlbûl ağlar ağlar güle getirir
 Bakın şu feleğin çürük işine
 Her bir cefâsını kula getirir

Depreştirme benim dertlerim tamâm
 Muhabbet şirindir vermiyor amân
 Üstümüzde dönen çarh ile devrân
 Felek bizi halden hale getirir

Pîr Sultan Abdal'ım sözlerim haktır
 Hakk diyen kullardan hiç süphem yoktur
 Cehennemde ateş olmaz nâr yoktur
 Herkes ateşini bile götürür

BU YIL BU DAĞLARIN KARI ERİMEZ

Bu yıl bu dağların karı erimez
Eser bâd-ı sabâ yel bozuk bozuk
Türkmen kalkıp yaylasına yürümez
Yıkılmış aşîret il bozuk bozuk

Kızılırmak gibi çağladım aktım
El vurdum göğsümün bendini yıktım
Gül yüzlü cerenin bağına çıktım
Girdim bahçesine gül bozuk bozuk

Elim tutmaz güllerini dermeğe
Dilim tutmaz hasta hâlin sormağa
Dört cevabın mânâsını vermeğe
Sazım düzen tutmaz tel bozuk bozuk

Pîr Sultan'ım yaratıldım kul deyi
Zâlim paşa elinden mi öl deyi
Dostum beni ısmarlamış gel deyi
Gideceğim amma yol bozuk bozuk

DERDİM ÇOKTUR HANGİSİNE YANAYIM

Derdim çoktur hangisine yanayım
Yine tazelendi yürek yarası
Ben bu derde nerden dermân bulayım
Meğer dost elinden ola çâresi

Türlü donlar giyer gülden naziktir
Bülbül çevreyleme güle yazıktır
Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
Güle gelir gelir cânlar pâresi

Benim uzun boylu serv-i cınârım
Yüreğime bir od düştü yanarım
Kıblem sensin yönüm sana dönerim
Mihrâbımdır iki kaşın arası

Dîdâr ile muhabbete doyulmaz
Muhabbetten kaçan insan sayılmaz
Münkir üflemekle çerâğ söyünmez
Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pîr Sultan'ım katı yüksek uçarsın
Selamsız sabahsız gelir geçersin
Âşık muhabbetten niçin kaçarsın
Böyle midir ilimizin töresi

GÖNÜL

Amanın eyle mürüvvet
Gördüğüne tapma gönül
Yüzüne bakmayanın sen
Tozuna da bakma gönül

Bir kardaşa meyil verip
Tuz ile ekmeğini yiyip
Azıcık noksanını görüp
Tez başına kakma gönül

Arap ata binip coşma
Karlı buzlu dağlar aşma
Her gördüğüne sır açma
Doluları dökme gönül

Pîr Sultan'ım gündür ava
Çektiğim emekler hava
Nasihatım olsun sana
Sen hatırlar yıkma gönül

HOŞÇA TUTUN ÖKÜZÜ

Dağdan kütür kütür hezen indirir
İndirir de ateşlere yandırır
Her evin devliğin öküz döndürür
İrençberler hoşça tutun öküzü

Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altında kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İrençberler hoşça tutun öküzü

Pîr Sultan'ım deri kaynar coşunca
Tekne hamur kalmaz ekmek pişince
Âdem at, öküzün çifte koşunca
İrençberler hoşça tutun öküzü

ŞU KARŞIKI YAYLADA GÖÇ KATAR KATAR

Şu karşıki yaylada göç katar katar
Bir güzel sevdası serimde tüter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eyleme beni

Şu benim sevdiğim başa oturur
Bir güzelin derdi beni bitirir
Bu ayrılık bana zulüm getirir
Geçti dost kervanı eyleme beni

Ben gidersem sunam bana ağlama
Ciğerini aşk oduna dağlama
Benden başkasına meyil bağlama
Geçti dost kervanı eyleme beni

Gider isem bu il sana yurt olsun
Münâfıklar aramıza kurt olsun
Ben ölürsem yüreğine dert olsun
Geçti dost kervanı eyleme beni

Pîr Sultan Abdal'ım dağlar aşalım
Aşalım da dost eline düşelim
Çok nimetin yedim helâllaşalım
Geçti dost kervanı eyleme beni

ÖT BENİM SARI TANBURAM

Öt benim sarı tanburam
 Senin aslın ağaçtandır
 Ağaç dersem gönüllenne
 Kırmızı gül ağaçtandır

Ali Fatıma'nın yâri
 Ali çaldı Zülfikârı
 Düldül atının eğeri
 O da yine ağaçtandır

Ali gitti, Hakk'a yetti
 Zülfikârı deryâ yuttu
 Sa'di Vakkas bir ok attı
 O da yine ağaçtandır

Nurdandır Kâbe'nin eşiği
 Cihânı tuttu ışığı
 Hasan Hüseyin'in beşiği
 O da yine ağaçtandır

Yeter Pîr Sultan'ım yeter
 Dertlilere dermân katar
 Türlü türlü meyve biter
 O da yine ağaçtandır

ÂŞIK KEREM

Meşhur "Kerem ile Aslı" hikayesinin kahramanı olarak tanınan Kerem'in, 16. yüzyıl âşıklarından olduğu bilinmektedir. Hikâyeye göre, Kerem İsfahan şâhının oğludur. Şâhın hazinedarı Ermeni keşişin kızı Aslı'ya aşık olur. Bir müslümana kızını vermek istemeyen keşiş kızını alır, kaçır. Kerem peşlerine düşer, şehir şehir, köy köy onları takip eder. Nihayet bütün engeller ortadan kalkar. Evlendikleri gece, keşişin yaptığı sihirle Aslı'nın gerdek gömleği bir türlü açılmaz. Kerem sabaha kadar gömleği çıkarmaya çalışır, başaramaz. Sonunda içinden gelen bir ateşle tutuşup yanar, kül olur. Külleri süpürmeye uğraşan Aslı da tutuşarak yanar.

Ala gözlerine kurban olduğum
Hep senin derdinden yanar ağlarım
Kime arz edeyim garip halimi
Ellerin yanında görür ağlarım

Benden kaçır sevdiğim, gayrden kaçmaz
Dahi pek küçüktür, âşıkın bilmez
Yalvarsam Mevlâ'ya dileğim geçmez
Yüzümü yerlere sürer ağlarım

Yine düşt'ayrılık vücut şehrine
Yürek mi dayanır dilber cevrine
Sürülünce insan mahşer yerine
Hakk'ın dîvânına durur ağlarım

Kerem der bu firkâtla yanarsam
Tükenir ömrümüz bir gün ölürsem
Bu hasretle kıyâmete kalırsam
Kefenim boynuma sarar ağlarım

ÇİÇEKLER İÇİNDE MENEVŞE BAŞTIR

Çiçekler içinde menevşe baştır
 Güzeli gösteren göz ile kaştır
 Gurbete gidiyom mektup ulaştır
 Mektup ile konuşalım bir zemân

Şu dünyada üç nesneden korkarım
 Biri gurbet bir ayrılık bir ölüm
 Hiçbirinden hasta gönül şen değil
 Biri gurbet bir ayrılık bir ölüm

Kerem der ki dağ üstüne dağ olmaz
 Ah çekenin yüreğinde yağ olmaz
 Elin kızı gelip sana yar olmaz
 Varıp kapısına kul olmayınca

KÖROĞLU

Köroğlu'nun kimliğiyle ilgili birçok söylenti vardır. Onun XVI. yüzyılın sonlarına doğru yaşadığı düşünülmektedir. Halk arasındaki Köroğlu Destanı kısaca şöyledir: Köroğlu'nun babası, Bolu Beyi'nin seyisidir. Bir gün bey, seyisin kendisi için seçtiği iki tayı beğenmez ve seyisi Yusuf'un gözlerine mil çektirir. Köroğlu büyüyünce babasının intikamını almak için, dağa çıkar, beye karşı ayaklanır. Köroğlu, Kırat'ı (babasının tavsiyesiyle yetiştirdiği taylardan biri) ve kahramanlığı ile nam salar, fakirlerin koruyucusu olur. Köroğlu, delikli demir dediği tüfeğin, mertleri arkadan vurmalarına çok üzülür ve ortadan kaybolur. Köroğlu hikayesi; Azerbaycan, İran, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan ve Balkanlar'da da bilinir.

BENDEN SELAM OLSUN BOLU BEYİ'NE

Benden selâm olsun Bolu Beyi'ne
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar sedâ verip seslenmelidir

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfenk icâd oldu mertlik bozuldu
Eğri kılınç kında paslanmalıdır

Köroğlu düşer mi yine şanından
Ayırır çoğunu er meydanından
Kırat köpüğünden düşman kanından
Çevrem dolup şalvar ıslanmalıdır

YÜRÜN ASLANLARIM SAVAŞ EDELİM

Yürün aslanlarım savaş edelim
 Buna kavga derler bey ne paşa ne
 Haykırıp haykırıp kelle keselim
 Seyreyleyin el ayağı şaşana

Yürün beyler cenge harbi çalınır
 Eyi kötü bu meydanda bilinir
 Kılıç değer adam iki bölünür
 Nusret bizim beyler neci paşa ne

Gürzün kösteğini kola takmalı
 Arap atı sağa sola yıkmalı
 Kargılar mızraklar birden kalkmalı
 Fırsat vermen Arap atlar kaşana

Köroğlu der durman edek cengimiz
 Bunda belli olsun yiğit hangimiz
 Üç saat sürmeli burda hengimiz
 Tarih yazın şu dağlara nişâne

MERT DAYANIR NÂMERT KAÇAR

Mert dayanır nâmert kaçar
Meydan gümbür gümbürlenir
Şâhlar şahı dîvân açar
Dîvân gümbür gümbürlenir

Yiğit kendini ögende
Oklar menzilin dövende
Kılıç kalkana değende
Kalkan gümbür gümbürlenir

Ok atılır kalasından
Hakk saklasın belâsından
Köroğlu'nun narâsından
Dağlar gümbür gümbürlenir

UYAN GÖZÜ MESTÂN UYAN

Uyan gözü mestân uyan
Çok uyumak ömre ziyân
Uyan yasdığına dayan
Ne düş gördün eyle beyân

Ne yatarsın sabâh oldu
Hep âlem nûr ile doldu
Karlı dağlar revnâk buldu
Uyan gözü mestân uyan

Boyuna allar biçildi
Aşkına câmlar içildi
Hacet kapısı açıldı
Uyan gözü mestân uyan

Ferâh geldi her bûlbüle
 Çiğ düşmüş kırmızı güle
 Kalk, Allah'tan hacet dile
 Uyan gözü mestân uyan

Köroğlu'nun bağı yandı
 Yanıp sînene dayandı
 Herkesin dostu uyandı
 Uyan gözü mestân uyan

İLLE MAVİLİ

Kimisi pınar başında
 Kimisi yolun dışında
 Al geyen on beş yaşında
 İlle mavili mavili

Kimisi dağlarda gezer
 Kimisi incisin dizer
 Al geyen bağrımı ezer
 İlle mavili mavili

Kimisi odun devşirir
 Kimi kahvesin pişirir
 Al geyen aklım şaşırır
 İlle mavili mavili

Köroğlu der ki n'olacak
 Takdir yerini bulacak
 Mavilim kaldı alacak
 İlle mavili mavili

ÖKSÜZ DEDE

3. Murat zamanında, 1577-1590 yılları arasında Osmanlı-İran savaşları sonunda Ferhat Paşa tarafından İran şehzadesi Mirza Haydar'ın İstanbul'a getirilmesi ile sonuçlanan olay dolayısıyla söylediği şiirle tanınır. Bu şiirden ancak yaşadığı çağ (16. yüzyılın ikinci yarısı) belli olan Öksüz Dede hakkında başka bir bilgi yoktur. Savaşlara katıldığına bakarak bir yeniçeri şairi olduğu söylenebilir.

Be bu söyleyen kudûret dilidir
Cümle yaradılmış hakkın kuludur
Beylere armağan Şahın kuludur
İmirza'mı hoşça tutun ağalar

İmirza'mı anan Şah'ı sevendir
Meydanda oynayan toptur, çövgendir
Üsküfû alnında yavru doğandır
İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Alnıma yazılan kara yazıdır
İmirza'm babanın iki gözüdür
Sarayda beslenmiş körpe kuzudur
İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Değme baba kıyar m'ola oğluna
 Saldı garipliğe bakar yoluna
 Bizden selam olsun Osman Oğlu'na
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Ferhad Paşa ilimize geldi hay
 Yenemedim yavrucağım aldı hay
 Hasretimiz kıyamete kaldı hay
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Kanı benim çerilerim nökrim
 Yedi yıldır ben bu derdi çekerim
 Zebun oldum dört yanıma bakarım
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Akar gözlerimden kan ile yaşım
 Dünü gün hasretlik çekmedir işim
 Hem ehlim ayâlim oğlum yoldaşım
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar

Öksüz Dede durmaz söyler sözünü
 Hakk'a doğru tutup gider özünü
 Bizim için öpün iki gözünü
 İmirza'mı hoşça tutun ağalar

KUL HİMMET

16. yüzyılın ikinci yarısıyla 17 yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilen Kul Himmet, Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Varzıl Köyü'ndendir. Kul Himmet'in şiiirlerinden iyi bir eğitim aldığı, İslam tarihi, evliyâ menkıbeleri gibi dönemin kültür hazinelerine vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Nefes, düvâz, destan ve âğıtları birçok cönkte karşımıza çıkmaktadır.

SEYYAH OLDUM ŞU ÂLEMİ GEZERİM

Seyyah oldum şu âlemi gezerim
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
Kendi efkârımca okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

İki elim gitmez oldu yüzümden
Âh ettikçe yaşlar gelir gözümden
Kusurumu gördüm kendi özümden
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bozuk şu dünyanın temeli bozuk
Tükendi daneler kalmadı yazık
Yazıktır şu geçen ömüre yazık
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Kul Himmet üstadım ummana dalam
Gidenler gelmedi bir haber alam
Abdal oldum şal giyindim bir zaman
Bir dost bulamadım gün akşam oldu

AKLİM FİKRİM YÂR EYLEDİM BEN BANA

Aklım fikrim yâr eyledim ben bana
 Öğüt verdim deli gönül almadı
 Bir kileciği var almış eline
 Dünyayı içine koydum dolmadı

Alması farz imiş sünnettir selâm
 Hakk nûrdan yaratmış vâz dedi kalem
 Bir çiçek yarattı ol Rabb'ül-âlem
 Anı koklayan mahrûm kalmadı

Var bir pîre eriş serseri gezme
 Gözet gözün önün yolundan azma
 Değme bir dükkâna yükünü çözme
 Bunda çok bezirgân işi kalmadı

Gençlik yaza benzer kocalık güze
 Yüreğim başlıdır dertlerim taze
 Boynun eğ de hizmet eyle üstâze
 Şeytan benlik ile menzil bulmadı

Kul Himmet'in deste gülü elinde
 Daimâ zikreder Hakk'ı dilinde
 Bir güzel sevmişim Hakk'ın yolunda
 Hayâli gönülden zâil olmadı.

ERCIŞLİ EMRAH

Hayatı ile ilgi kesin bilgi yoktur. Van'ın Erciş ilçesinde doğduğu ve 17'nci yüzyılda yaşadığı biliniyor. Sade bir Türkçe kullanmıştır. İçten ve halk zevkine yakın bir söyleyişi vardır. Yurt sevgisi, aşk, doğa güzelliği, özlem gibi konuları işlediği ve hayatını anlattığı "Emrah ile Selvihan" adlı halk öyküsüyle ün kazandı. Bu öykü Doğu Anadolu'nun yanısıra Azerbaycan, Türkmenistan ve Ermenistan'da da değişik isimlerle tanınır ve sevilir. Ercişli Emrah, sıkça Erzurumlu Emrah ile karıştırılır. Bazı şiirleri Erzurumlu Emrah'a mâl edilmiştir

YÜZBİN MİHNET İLE BİR BAĞ YETİRDİM

Yüzbin mihnet ile bir bağ yetirdim
Yemedim meyvesin el aldı gitti
Ağlar gözyaşımı Ceyhun eyledim
Çalkandı dünyayı sel aldı gitti

Yüzbin dert çekmişim bin dahi gerek
Çok ömür ister ki bir dahi görek
Yârim elden aldı o zalim felek
Hoyrat dost bağından gül aldı gitti

Nazlı yâre kem haberim geliptir
Dostlar ağlar düşmanlarım gülüptür
Dediler ki Dertli Emrah ölüptür
Kimi kazma kimi bel aldı gitti

BUGÜN BEN BİR GÜZEL GÖRDÜM

Bugün men bir güzel gördüm
 Bahar cennet sarayından
 Kamaştı gözümün nuru
 Onun hüsn ü cemâlinden

Salındı bahçaya girdi
 Çiçekler selâma durdu
 Mor menevşe boynum burdu
 Gül kızardı hicâbından

Bahçanın kapısın açtım
 Sanasın cennete düştüm
 Öptüm koçtum helâllaştım
 Buse aldım yanağından

Bahçanın kapısı güldür
 Dalında öten bülbüldür
 Emrah da bir ednâ kuldur
 Bağışla geç günâhından

KARACAOĞLAN

17. yüzyılda yaşadığı sanılıyor. Göçebe Türkmen obalarında yetişti. Asıl adının İsmail, Halil ya da Hasan olduğu yolunda görüşler var. Hatta aynı mahlasla şiirler yazmış birçok Karacaoğlan'ın olduğu düşünülmektedir. Karacaoğlan'ın şiiri, aşk ve doğa üzerinde kuruludur. Ayrılık, gurbet, sıra özlemi ve ölüm en çok değindiği konulardır. Duygularını, yaşadıklarını, düşüncelerini içten, gerçekçi ve özgün bir şiir yapısı içinde anlatır.

Karacaoğlan, Türk Âşık edebiyatına yepyeni bir söyleyiş biçimi getirmiştir. Doğa benzetmelerini sık sık kullanır. Çok yalın ve temiz bir Türkçe kullanır. Kendisinden sonra, gelen birçok ozanı derinden etkilemiştir.

ALA GÖZLERİNE KURBÂN OLDUĞUM

Ala gözlerine kurbân olduğum
Say edip âleme bildirme beni
Açıp ak gerdâni durma karşımda
Ecelimden evvel öldürme beni

Dilber at kolların dola boynuma
Ölüm endişesi gelmez aynıma
Bir gece misafir eyle koynuna
Sabah oldu deyu kaldırma beni

Karac'oğlan tutma beni el gibi
Akıttım gözümden yaşı sel gibi
Bahçende açılan gonca gül gibi
Dizip al yanağa soldurma beni

BİR AYRILIK BİR YOKSULLUK BİR ÖLÜM

Vara vara vardım ol kara taşa
 Hasret kodun beni kavim kardaşa
 Sebep gözden akan bu kanlı yaşa
 Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Nice sultanları tahttan indirdi
 Nicesinin gül benzini soldurdu
 Nicelerin gelmez yola gönderdi
 Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Karac'oğlan der ki kondum göçülmez
 Acıdır ecel şerbeti içilmez
 Üç derdim var birbirinden seçilmez
 Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

VİRÂN OLDUM MOR SÜMBÜLLÜ BAĞ İKEN

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Tas tas içtim ağulari sağ iken
Kahpe felek vermez benim murâdım
Virân oldum mor sümbüllü bağ iken

Aradılar bir tenhâda buldular
Yaslandılar şıvgalarım kırdılar
Yaz bahar ayında bir od verdiler
Yandım gittim alkarlı dağ iken

Farımaz da deli gönlüm farımaz
Akar gözlerimin yaşı kurumaz
Şimden geri benim hükmüm yürümez
Azil oldum güzellere beğ iken

Karac'oğlan der ki bakın geline
Ömrümün yarısı gitti talana
Suâl eylen bizden evvel gelene
Kim var imiş biz burada yoğ iken

DELİ GÖNÜL

Deli gönül gezer gezer gelirsin
 Arı gibi her çiçekten alırsın
 Nerde güzel görsen orda kalırsın
 Ben senin derdini çekemem gönül

Santur mu istersin saz mı istersin
 Ördek mi istersin kaz mı istersin
 Tomurcuk memeli kız mı istersin
 Ben senin derdini çekemem gönül

Çıkıp yücelere bakmak istersin
 Coşkun sular gibi akmak istersin
 Her güzelle yatıp kalkmak istersin
 Ben senin derdini çekemem gönül

Karac'oğlan der ki okuyam yazam
 Keleş değilim ki kervânlar bozam
 Giyinem kuşanam bir hoşça gezem
 Ben senin derdini çekemem gönül

GENÇ OSMAN

İbtidâ yürüyüş oldu Bağdâd'a
Sıçradı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu bayraktar, kaptı bayrağı
İrişti bedene dikti Genç Osman

Kurşunlarım yağmur gibi yağarken
Tütünlerim gökyüzüne dönerken
Yıkılası Bağdâd seni döğerken
Şehidlere serdar oldu Genç Osman

Eğrileysin kır atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepsin
Sabah namazları Bağdâd kapısın
Mevlâ izin verdi açtı Genç Osman

Getirin de Genc Osman'ı görelim
Şâhbâzımız var idüğün bilelim
Taht isterse tahtımızı verelim
Vezirleri posttan indi Genç Osman

Sultan Murad, Sultan Ahmed'in çırağı
Ah edince getirirdi ırağı
Kudretten çatılı anın yüreği
Dal kılıç yazıldı gitti Genç Osman

Karac'oğlan bunu böyle söyledi
Askerleri dağı taşı boyladı
Bir Bağdâd'ı da gayet medheyledi
Bin yiğide bir baş oldu Genç Osman

BİR YİĞİT GURBETE GİTSE

Bir yiğit gurbete gitse
Gör başına neler gelir
Merdin sılâyı andıkça
Yaş, gözüne dolar gelir

Bağrıma basarım taşlar
Akıttım gözümden yaşlar
Yavrusun aldırın kuşlar
Yuvasına döner gelir

Kocadım çekemem nâzı
Bağrıma dökemem közü
Yârin bana kötü sözü
Kara bağrım deler gelir

Evlerinin önü söğüt
Atalardan kalmış öğüt
Yârinden ayrılan yiğit
Sılâsına döner gelir

Yaşa Karac'oğlan yaşı
Ben söylerim coşa coşa
İş düşünce garip başa
Düşünerek gider gelir

Yiğidin eyisini nerden bileyim
Yüzü güleç, kendi yaman olmalı
Kasâvet serine çöktüğü zaman
Gönlünün gâmını alan olmalı

Benim sözüm yiğit olan yiğide
Yiğit olan muntazırdır öğüde
Ben yiğit isterim fırka dağında
Yiğidin başında duman olmalı

Yiğit olan yiğit kurt gibi bakar
Düşmanı görünce ayağa kalkar
Kapar mızrağını meydâna çıkar
Yiğidin ardında duran olmalı

Sâfi güzel olan, şol bazı kötü
Yiğidin densizi ey'olmaz zâti
Gayet durgun ister silahı atı
Yiğit el çekmeyip virân olmalı

Karac'oğlan der ki çile çekilmez
Hozan tarlalara sümbül ekilmez
Sak yabancı ile başa çıkılmaz
İçinden sıdk ile yanan olmalı

ELİF

İncecikten bir kar yağar,
Tozar Elif, Elif diye...
Deli gönül abdal olmuş,
Gezer Elif, Elif diye...

Elifin uğru nakışlı,
Yavru balaban bakışlı,
Yayla çiçeği kokuşlu,
Kokar Elif, Elif diye...

Elif kaşlarını çatar,
Gamzesi sîneme batır.
Ak elleri kalem tutar,
Yazar Elif, Elif diye...

Evlerinin önü çardak,
Elifin elinde bardak,
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer Elif, Elif diye...

Karac'oğlan eğmelerin,
Gönül sevmez değmelerin,
İliklemiş düğmelerin,
Çözer Elif, Elif diye...

KADİR MEVLÂM SENDEN BİR DİLEĞİM VAR

Kadir Mevlâm senden bir dileğim var
Muhannes kuluna muhtaç eyleme
Cennet-i alâyı nasib et bana
Sırat köprüsünden yolum bağlama

Kapımıza kara deve çökünce
Fırtınası şol alemi yıkınca
Cehenneme kul seçilip çıkınca
Kadir Mevlâm o kullardan eyleme

Kadir Mevlâm ateş atma özüme
Dünya malı görünmüyor gözüme
Kadir Mevlam sen bak benim yüzüme
Cehennemin ateşiyle dağlama

Karac'oğlan hata çıkmaz dilimden
Kocadım da hayır gelmez elimden
Kadir Mevlâm asla geçmez kulundan
Deli gönül âh çekip de ağlama

GEVHERÎ

17'nci yüzyılın ikinci yarısıyla 18'inci yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamıştır. Asıl adı Mehmet'tir. Hayatına ait kesin bilgiler yoktur. Ancak iyi bir medrese eğitimi aldığı ve İstanbullu olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Hem aruz, hem hece ölçüsüyle şiirler söylemiştir. Aruzda da, hecedeki kadar başarılı olabilmıştır. Şiirlerinde Fuzuli'nin etkisi görülür. Aşk, ayrılık, gurbet konularını işleyen koşma ve türküleri ilgi çeker. Besteleri de vardır.

KOŞMA

Elâ gözlerini sevdiğim dilber!
Salınıp geldiğin yolar öğünsün
Ne güzel yaratmış seni Yaradan
İnce belin saran kollar öğünsün

Bir melek nesli mi vardır soyunda
Hak nazarım kaldı selvi boyunda
Ol günlerde, bahar bayram ayında
Üstüne gölge olan dallar öğünsün

Gevherî yârinin gülleri aktır
Var yürü yüzüne perdeler döktür.
Bilemem, sevdiğim, akranın yoktur
Zülfüne dokunan yeller öğünsün

SENİ CANDAN SAKINIRIM

Elâ gözlü nazlı dilber
Seni kandan sakınırım
Kandan değil hey efendim
Seni cândan sakınırım

O yana bu yana bakma
Beni ateşlere yakma
Elini koynuna sokma
Seni senden sakınırım

Gevherî der ben bir merdim
Yüreğimden çıkmaz derdim
Sen bir kuzu ben bir kurdum
Seni benden sakınırım

TÜRKÜ

Beni kimse eğleyemez
Benim gönlüm alan gelsin
Tabibler bilmez ilâcım
Beni derde salan gelsin.

Kaşların yay, kirpiğin ok
Sana mâil olanlar çok
Şu cihânda akranın yok
O kaşları kemân gelsin.

Gevherî'yi kimse bilemez
Aşıkın ağlatan gülmez
İsmi söylemek olmaz
Filân kızı filân gelsin.

LEVNÎ

Ünlü ressam, nakkaş Levnî, aynı zamanda tanınmış bir ozandır. Asıl adının Abdülcélil Çelebi olduğu, Edirne'de doğduğu biliniyor. Doğum tarihi belli değıl. Saray ressamı olarak hizmet ettikten sonra, 1732'de öldü. Şiirinin esprili, yerine göre duygulu, yerine göre öğüt verici özellikler taşıdığı "Atalar Sözü" destanında en iyi şekilde görülür. Aşağıda bu şiirden kısa bir bölüm alınmıştır.

DESTAN

Tut atalar sözün kalbi selîm ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun tab'ı halim ol
Sert sirke kabına zarar demişler

Aldanma cihânın sakın varına
Düşmeyegör onun âh ü zârına
Bugünkü işini koyma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler

Çokdur bu alemde boşa yelenler
Kande bilenler ile bilmeyenler
Eskiden âdettir dağıdan gelenler
Bağıda olanları kovar demişler

Arzeyle bu pendî kendi özüne
Dost addetme her gülîni yüzüne
İncinme dostunun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler

Güneş balçık ile sıvanmaz ey dil
Bîzebân da olsa bellidir kâmil
Kendinden gayriyi beğenmez câhil
Kendi çalar kendi oynar demişler

TEKERLEME

Çiçeğe arı arıya asel
Abdala boru boruya güzel
Şâire türkû türkûye güzel

Kavuğa sarık sarığa sümbül
Köçeğe yanak yanağa kâkül
Bahçeye güllük güllüğe bülbül
Bülbüle efgân ne güzel uymuş

Kediye sıçan sıçana kavuk
Meclise kelâm kelâma doruk
Hastaya çorba çorbaya koruk
Koruğa havan ne güzel uymuş

DERTLİ

1772 yılında Bolu'nun Şahnalar köyünde dünyaya geldi. Asıl adı İbrahim'dir. Çobanlık yaptı. Gezici aşıklardan saz çalmayı öğrendi. Gençliğinde İstanbul ve Konya'ya gitti. Mısır'a gidip 10 yıl kaldı. Köyüne dönüp evlendi, tekrar İstanbul'a gitti. II. Mahmud döneminde Çağa'da âyanlık yaptı. Topladığı vergileri zimmetine geçirdi. Görevden alınınca intihara kalkıştı. Daha önce Lütfi mahlasını kullanıyordu, bu olaydan sonra, Dertli mahlasıyla yazmaya başladı. Ankara, Çankırı, Zile, Amasya'yı dolaştı. Ankara'ya döndü, 1845'te burada öldü. Dîvân türündeki şiirleri başarılı değildir. Asıl ününü hece vezinli şiirleriyle kazandı. Alevî-Bektaşî inançlarına bağlıdır. Şiirlerinde eleştiri ve taşlamalar öne çıkar.

TELLİ SAZDIR BUNUN ADI

Telli sazdır bunun adı
Ne âyet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde

Venedik'ten gelir teli
Ardıç ağcından kolu
Be Allah'ın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde

Abdest alsan aldın demez
Namaz kılsan kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde

İçinde mi dışında mı
Burgusunun başında mı
Göğsünün nakışında mı
Şeytan bunun neresinde

Dut ağacından teknesi
Kirişten bağlı perdesi
Behey insanın teresi
Şeytan bunun neresinde

Dertli gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok kuyruksuzdur
Şeytan bunun neresinde

BAYBURTLU ZİHNÎ

1797'de Bayburt'ta doğmuştur. Erzurum ve Trabzon medreselerinde okuyan Zihnî, 1816-1817 yıllarında İstanbul'a gelerek Mustafa Reşit Paşa ile yakınlık kurar ve Dîvân-ı Hümâyûn kalemine girer. Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra, yurduna dönmüştür. Bu dönemde başlayan Türk-Rus savaşı ve savaş sonunda yurdunun Rus işgali altına girmesinin (1828) bütün acılarını yaşar. Pekçok yeri dolaşmış, Trabzon yakınlarında Holasan köyünde ölmüştür (1859).

Bayburtlu Zihnî'nin bir Dîvân'ı ve başından geçen olayları anlattığı Sergüzeşt-Nâme adlı eseri vardır. Şair, dîvân şiirinin zevk ve estetiğine sahipse de, onun asıl şöhreti az sayıdaki hece ölçüsüyle yazılmış koşmaları ve destanlarındandır. Dîvânında dîvân şiirinin bütün şekilleriyle yazılmış şiirler yer alır. Şair, aynı zamanda bir hiciv ustasıdır.

KOŞMA

Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Câmlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler meclisten çekmiş ayağı

Hangi dağda bulsam ben o marâlî
Hangi yerde görsem çeşm-i gazâlî
Avcılardan kaçmış ceylân misâlî
Göçmüş dağdan dağa yoktur durağı

Lâleyi sümbülü gülü hâr almış
Zevk u şevk ehlini âh ü zâr almış
Süleymân tahtını sanki mâr almış
Gama tebdîl olmuş ülfetin çağı

Zihnî dert elinden her zaman ağlar
Vardım ki bağ ağlar bâğîbân ağlar
Sümbüller perîşan güller kan ağlar
Şeydâ bülbül terk edeli bu bağı

SEFİNE GÖNLÜMÜ DERYÂYA SALDIM

Sefine gönlümü deryâya saldım
Çıkarmadı bir kenara tecelli
Kesildi takadım bî-mecâl kaldım
Vurdu beni yerden yere tecelli

Çıktım gurbet ele seyret âhımı
Harap etti kalp nazar-gâhımı
Kara bulut gibi kesti râhımı
Koymaz beni semt-i yâre tecelli

Unutma Zihnî'yi bezm-i keremde
Şu nâ-tüvân gönlüm kaldı matemde
Ben kendimi gizledikçe âlemde
Çekti beni âşikâre tecelli

ÂH ELİNDEN BENİM ZÜLFÜ KEMENDİM

Âh elinden benim zülfü kemendim
 Müjgân değdi sînem yaralandı gel
 Günbegün artmakta derd-i derûnum
 Uç verdi yaralar sıralandı gel

Gamdan hisâr oldu meskenim yurdum
 Tükenmez âvâzım okunmaz virdim
 Üç değil beş değil yüz oldu derdim
 Yüklendi gam yüküm kiralandı gel

Zihnî de kulundur haftada ayda
 Sevip ayrılmada ne buldun fayda
 Azrâil göğsümde cânım hayhayda
 Gözlerimin akı karalandı gel

DADALOĞLU

19'uncu yüzyılda yaşamış ve asıl adı Veli'dir. Türkmen aşıklarının önde gelenlerindendir. Babası Kul Mustafa mahlasını kullanan Aşık Musa'dır. Dili, Anadolu Türkmen boylarının kullandığı halk Türkçesidir. Koçaklama türünün en güzel örneklerini onun şiirlerinde bulmak mümkündür. 1865'te Elbistan'da ölmüştür.

KALKTI GÖÇ EYLEDİ AVŞAR ELLERİ

Kalktı göç eyledi Avşar illeri
Ağır ağır giden iller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Belimizde kılıcımız kirmâni
Taşı deler mızrağımın temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermânı
Fermân padişâhın, dağlar bizimdir

Dadaloğlu'm yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koçyiğitler yere serilir
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir

BURCU BURCU KOKTU M'OLA

Yürü bire Pınarbaşı'm
Acap karın kalktı m'ola
Gözü büyük ablak sunam
Çığırından saptı m'ola

Hüdâ sılaya niyetim
Gurbete verdim kismetim
Möhür gözlümün hasretim
Yüreğini yaktı m'ola

Tez gelir Kaynar'ın yazı
Ters akar Mucur'ın özü
Zamantı'nın tutar yüzü
Garbi deĝip söktü m'ola

Bülbülüm altın kafeste
Yâr sılada kulak seste
Usul boylum Gördeles'te
Yollarıma baktı m'ola

Bıktım usandım cânımdan
Ayrı düştüm vatanımdan
Bizimkiler kavgasından
Sağ selâmet çıktı m'ola

Eciyes gibi kuşanan
Yarsıfat gibi boşanan
Sümbülleri nazlı Anşa'm
Zülüfüne taktı m'ola

SANA DERİM HASAN KALESİ

Sana derim Hasan Kalesi sana
Alt yanında döğüş oldu, yön oldu
Yiğit olan yiğit çıktı meydâna
Koç yiğitler arap ata bin oldu.

Akşamki gördüğüm şu kara düşler
Hesaba gelmedi kesilen başlar
Eyerlen atımı küçük kardaşlar
Hünkâr tarafından bize gel oldu.

Akşamınan ikindinin arası
Aldı beni şu düşmanın yarası
Ecel geldi ölmemizin sırası
Ağladı il-oba gözü kan oldu,

Dadaloğlu'm der ki belim büküldü
Gözümün gevheri yere döküldü
Üçyüz atlı ile cenge çıkıldı
Yüzü geldi iki yüzü dön oldu.

ERZURUMLU EMRAH

Erzurum'un Tambura köyünde doğan Emrah'ın, doğum tarihi bilinmemektedir. Şiirlerinden onun medrese eğitimi aldığını söyleyebiliriz. Sivas, Kastamonu, Sinop, Konya, Niğde illerini dolaşmış, 1854'te Niksar'da ölmüştür.

BİR NAZENİN BANA GEL GEL EYLEDİ

Bir nazenin bana gel gel eyledi
 Varmasam incinir, varsam incinir
 Nazik miyanından, ince belinden
 Sarmasam incinir, sarsam incinir

Kaşına çekilmiş kudret kalemi
 Görmemiş dünyada derd ü elemi
 Her sabah her sabah verir selâmı
 Almasam incinir, alsam incinir

Yine görünüyor yârin illeri
 Başımızda esen sevdâ yelleri
 Yârin bahçesinde konca gülleri
 Dermesem incinir, dersem incinir

Nereden nereye sevmişim onu
 Ateşi koymuyor yakıyor beni
 Âşık Emrah sever böyle bir cânı
 Sevmesem incinir, sevsem incinir

KOŞMA

Hazân ile geçti gülşeni bustân
Eyler dertli bülbül zâr garip garip
Harâba yüz tuttu bezm-i gülistân
Ağla şimdengeru var garip garip.

Hançeri feleğin ucu ciğerde
Gittikçe artıyor yara bu serde
Diyâr-ı gurbette tutuldum derde
Gel tabip yaramı sar garip garip.

Emrah bizim elin gonca gülleri
Açılmıştır öter dost bülbülleri
Ben sefil sergerdân gurbet elleri
Gezeyim bir zaman yâr garip garip.

DEYİŞ

Dedim dilber sen de sevdakâr mısın
Dedi senden evvel nâra ben yandım
Dedim doğru söyle bana yâr mısın
Dedi sadık yârim gönülde andım

Dedim gel ağyârı ferâmuş eyle
Dedi terk eyledim, gönlüm hoş eyle
Dedim gam-ı aşkı sen de nûş eyle
Dedi çoktan anı nûş edip kandım

Dedim gerdânına benler dizilmiş
Dedi görenlerin bağı ezilmiş
Dedim mahmûr musun gözler süzülmüş
Dedi hâb-ı nazdan yeni uyandım

Dedim emrah gibi var mı âşıkın
 Dedi elbet benim senin lâıyıkın
 Dedim halinden bil bağı yanıgın
 Dedi bilmez idim şimdi inandım

GÖNÜL GURBET ELE VARMA

Gönül gurbet ele varma
 Ya gelinir ya gelinmez
 Her dilbere meyil verme
 Ya sevilir ya sevilmez

Yürüktür bizim atımız
 Yardan atlattı zatımız
 Gurbet ilde kıymatımız
 Ya bilinir ya bilinmez

Bahçemizde nar ağacı
 Kimi tatlı kimi acı
 Gönüldeki dert ilacı
 Ya bulunur ya bulunmaz

Deryâlarda olur bahrî
 Doldur ver içem zehri
 Sunam gurbet elin kahrı
 Ya çekilir ya çekilmez

Emrah der ki düştüm dile
 Bülbül figân eder güle
 Güzel sevmek bir sarp kale
 Ya alınır ya alınmaz

TUTAM YÂR ELİNDEN TUTAM

Tutam yâr elinden tutam
Çıkam dağlara dağlara
Olam bir yaralı bülbül
İnem bağlara bağlara

Birin bilir birin bilmez
Bu dünya kimseye kalmaz
Yâr ismini desem olmaz
Düşer dillere dillere

Emrah eder bu günümdür
Arşa çıkan tütünümdür
Yâra gidecek günümdür
Düşem yollara yollara

GENE BAHÂR OLDU AÇILDI GÜLLER

Gene bahâr oldu, açıldı güller
Bülbül-i şeydâlar bağlarda gezer
Bir saçı Leylâ'ya meyil verenler
Elbet Mecnûn olur dağlarda gezer

Ne sönmez ateştir aşkın ateşi
Gittikçe artırır serde savaşı
Yâr senin aşkından çeşmimin yaşı
Bahâr seli gibi çağlar da gezer

Emrah tek tıfildan bağı yanıklar
Bezm-i muhabbete kalbi sâdıklar
Maşûkundan cüdâ düşen âşıklar
Rûz-ü şeb âh eder ağlar da gezer

SEYRÂNÎ

Kayseri'nin Develi ilçesi Everek Köyü'nde 1807'de dünyaya gelmiştir. İki yıl kadar medreseye devam etti. Şiirlerinde haksızlığa, yolsuzluğa ve her türlü kötülüğe karşı çıkar. Rüşveti, adaletsizliği, cahilliği eleştirir. Hece ölçülü şiirlerinin yanısıra aruzla yazılmış şiirleri de vardır. Heceli şiirlerinde yalın bir Türkçe kullanır. Şiirlerinin çoğu koşma türünde olup Kayseri-Develi ağzının özelliklerini yansıtır. Şiirlerinde yaşadığı çağı, gezip gördüğü yerleri bütün gerçekliğiyle ortaya koyar. 1866'da ölmüştür.

AŞKIN DİRDİNE DÜŞELİ

Aşkın derdine düşeli
Mecnûnum dağlar gezerim
Katrem kaynayıp coşalı
Sel oldum çağlar gezerim

Pîr eşiğin bildim Kâbe
Hatası var ise tövbe
Derd ile erdim Eyyüb'e
Yaramı bağlar gezerim

Kimi bâydır kimi gedâ
Cümlesine yârân Hüdâ
Yusufumdan düştüm cüdâ
Yakub'um ağlar gezerim

Seyrânî aşkın Tûr'unda
Tecelli gördüm nûrunda
Gerçeklerin huzûrunda
Çürüğüm sağlar gezerim

ASLI NEDİR NEDEN AĞLAR

Ne hikmettir şu dünyaya
Gelen ağlar, giden ağlar
Soralım yoksula bâya
Ash nedir, neden ağlar

Ömrümün defterin dürdüm
Hâk-i pâye yüzüm sürdüm
Bir acayip kale gördüm
Burc u bâru beden

Bir deveci yeder deve
Yularından seve seve
Birbirinden eve eve
Deve ağlar, yeden ağlar

Seyrânî'ye acep n'olmuş
Derûnu dert ile dolmuş
Kimi etmiş, kimi bulmuş
Bulan ağlar, eden ağlar

HER GÜZELİN KAHRI ÇEKİLMEZ İMİŞ

Eski libâs gibi aşkın gönlü
Söküldükten sonra dikilmez imiş.
Güzel sever isen gerdânı benli
Her güzelin kahrı çekilmez imiş.

Bülbül daldan dala yapıyor sekiş
O sebepten gülle ediyor çekiş.
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyâmete kadar sökölmez imiş.

Sevdiğim değildin böylece ezel
Aşkının bağına düşürdün gazel.
İbrişimden nazik saydığım güzel
Meğer pulat gibi bükölmez imiş.

Seyrânî'nin gözü gamla yaş imiş
Benim derdim her dertlere baş imiş.
Ben bağrımı toprak sandım taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş.

GÖNÜL SERDEN GEÇER YÂRDAN GEÇMEZ

Gönül serden geçer yârdan geçmez
Bağlanmış ikrâra kavî özlüyüm
Her sözüm dinleyen özüm seçemez
Sırat köprüsünden ince sözlüyüm

Benim sözüm çürük değil sağ gibi
Çürük sözler erir akar yağ gibi
Üzerinden kervân geçer dağ gibi
Yokuşluyum sanma beni düzlüyüm

Yolcu ateş yanmak ile yol yanmaz
Erenlerin dokunduğu gül yanmaz
Cehennemde günâh yanar kul yanmaz
Ben günâhtan sürmelenmiş gözlüyüm

Seyrânî aradın onu her yerde
Aşk-ı hakikatle düştüm bu derde
Tuttum günâhımdan yüzüme perde
Rabbim dîvânında kara yüzlüyüm

RUHSÂTÎ

1856 yılında Sivas'ın Kangal ilçesinin Deliktaş köyünde doğan Ruhsâtî, taşlama ve güzellemeleriyle tanınır. 19'uncu yüzyıl halk ozanları içinde şiirinin gücü, kendine özgü kişiliği ve tavrıyla öne çıkar. Özellikle güzelleme türünde yoğunlaşmıştır. Bunun yanı sıra fukaralık ve kaybettiği yakınları, şiirlerinin ana teması olmuştur. 1911'de doğduğu yerde öldü.

YA İLÂHÎ GÖRÜNMEZDEN BİR DEVLET

Ya ilâhî görünmezden bir devlet
Zekâtını veremezsem geri al
Helâlinden dört öküz ver yarabbî
Koşup çifte süremezsem geri al

Yoksulluğu ezberledim n'ideyim
Verin aşkın bâdesini yutayım
Biraz altın ver ki hacca gideyim
Bu kavl üzre duramazsam geri al

Ne mümkün yarabbîm yolundan sapam
Ruhsat'ın terk edip dünyaya tapam
Senin rızan için bir oda yapam
İki minder seremezsem geri al

NAZAR KIL ARZUHÂLİME

Efendim nazar kıl arzuhâlîme
 Açlıktan madde bir diyeceğim yok
 İâne buyurmuş devletli beyim
 Akşamdan sabaha yiyeceğim yok

Derdi olan elbet gelir sızılar
 Lokmân deyu geldim beyler gaziler
 Herle deyu ağlaşıyor kuzular
 Kazana bir avuç koyacağım yok

Ben her zaman huzûruna gelemem
 Ne havada gezdiğimi bilemem
 Yol üstünde durup kervân alamam
 Efendimden başka soyacağım yok

Başımda kalmadı zerrece akıl
 Ağnıya komşular oldular dahil
 Paşamdan isterim beş kile tahıl
 Üç ile dört ile doyacağım yok

Kimini ne güzel sevmiş kayırmış
 Kimini ne güzel vermiş doyurmuş
 Kimini ne güzel vermiş buyurmuş
 İmânım muhkemdir sayacağım yok

Murat kapusunda bir tûl-i emel
 Yazılmaz mahfûza bozulmaz ezel
 Günde nidâ eder cellâd-ı ecel
 Kapanmış kulağım duyacağım yok

Biraz ahvâlimden yazdım varaka
 Verirsen Ruhsâtî atmaz ırağa
 Bir top bez isterim biraz nafaka
 Ölürsem mezârda giyeceğim yok

NASIL VASFEDEYİM GÜZELİM SENİ

Nasıl vasfedeyim güzelim seni
Rumeli Bosna'yı değer gözlerin
Dünyaya gelmemiş eşin akranın
İzmir'i, Konya'yı değer gözlerin

Kimsede görmedim sendeki nâzı
Tunus, Tıرابلس, Mısır, Hicâz'ı
Kars'ı, Kağızman'ı , Acem Şirâz'ı
Girid'i, Yanya'yı, değer gözlerin

Yüzünde görünür Yusuf nişânı
Yüzünü görenler çeker efgânı
Büsbütün Gürcistan, Erzurum, Van' ı
Belh-i Buhaça'yı değer gözlerin

Ruhsâtî'm eyledim senin de mehdin
Al yanaktan bir buse ver himmetin
Yüzbin sarraf gelse bilmez kıymetin
Âhirî dünyaya değer gözlerin

TAŞLAMA

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil, mert belli değil
Herkes yarasına dermân arıyor
Devâ belli değil, dert belli değil

Adalet kalmadı, hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil, kurt belli değil

Başım ayık değil, kederden yastan
Âh ettikçe duman çıkıyor baştan
Harâba yüz tuttu bezm-i gülistân
Yayla belli değil, yurt belli değil

Çark bozulmuş, dünya ıslâh olmuyor
Ehl-i fukarânın yüzü gülmüyor
Aşık Ruhsâtî dediğini bilmiyor
Yazı belli değil, hat belli değil

ÂŞIK SÜMMÂNÎ

1860 yılında Erzurum'un, Narman ilçesinin, Samikale Köyü'nde doğmuştur. Sümmânî'nin gerçek adı Hüseyin'dir. Yıllarca çobanlık yapmıştır. Rüyasında gördüğü Gülperi'ye aşık olan Sümmânî, onu bulmak için Hindistan'a kadar gittiğini anlatır. Şiirlerinde aşk ve tasavvuf konuları ağırlıklıdır. 5 Şubat 1915'te ölmüştür.

ACEP BİZİM DAĞLAR M'OLA

Şu karşıki yüce dağlar
Acep bizim dağlar m'ola
Kara yaslı benim anam
Oğul der de ağlar m'ola

Kâbe'den gelir hacılar
Yürekte çoktur acılar
Evdeki çifte bacılar
Kardaş der de ağlar m'ola

Yol üstünde biten otlar
Her gelen bizi öğütler
Kavim kardaş koç yiğitler
Yolda der de ağlar m'ola

Nedir cürmüm nedir hatâm
Nice gurbet elde yatam
Ak sakallı benim atam
Oğul der de ağlar m'ola

Sümmânî'yem oldum talan
Nice gurbet elde kalam
Bir küçücük Şevki balam
Dadaş der de ağlar mola

UYANDIM GAFLETTEN OLDUM PERİŞAN

Uyandım gafletten oldum perişân
Bir nûr doğdu âlemler oldu ürüşân
Selam verdi bana üç-hûb dervişân
Lisânları bir hoş sedâsın tek tek

Lisânları bir hoş eder niyâzı
Onlarda okurlar harf ile sarfı
Dediler: Vakittir kılak namazı
Cem oldular aldılar abdestin tek tek

Aldılar abdesti uyandım hâbdan
Okuttular üç harf yeşil yapraktan
Dersimi verdiler İlm-i Kudretten
Okudum harfini noktasın tek tek

Okudum harfini zihnim bu!andı
 Yalelerim göz göz oldu sulandı
 Baktım çar etrafa kadeh dolandı
 Nûş ettim kırkların mahlesin tek tek

Nûş ettim badesin gördüm rengini
 Tam on sekiz saat sürdüm cengini
 Yâr yüzünde saydım üç beş bengini
 Halhalın altında hırdasın tek tek

Dediler Sümmânî gel çekme elem
 Adamı çürütür dert ile verem
 Seninçin kavuşmak dünyâda haram
 Böyle yazılmış kalem Hudâ'sın tek tek

ÂŞIK ŞENLİK

Asıl adı Hasan olup 1850'de Çıldır'ın Suhara (Yakınsu) köyünde doğmuştur. Âşık Şenlik bir Türkmen kolu olan Tereke-me (Karapapak) boyundandır. Şiirlerinde Karapapak ağzını en yetkin biçimde kullanır. 19 yaşında Âşık Nuri'den saz çalmayı öğrenmiştir. Kars, Ahıska, Borçalı, Tiflis, Gürü ve Revan'ı dolaşmış, çağının birçok âşığıyla atışmalar yapmıştır. 1913'te Arpaçay'da ölmüştür.

93 KOÇAKLAMASI

Ehl-i İslâm olan işitsin bilsin,
Biz sağ iken yurt vermeniz düşmânâ
İsterse Urusat ne ki var gelsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Kuşanın kılıcı geyinin donu
Gavga bulutları sardı her yanı
Doğdu koçyiğidin şân alma günü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Gavga günü nâmert sapa yer arar
Er olan göğsünü düşmânâ gerer
Cemi ervâh bizlen meydâna girer
Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Asker olan bölük bölük bölünür
 Sandınız mı Kars Kala'sı alınır
 Boz atlar üstünde gılıç çalınır
 Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Hele Âl-Osrnan'ın görmemiş zorun
 Din gayreti olan tedârik görün
 Al tepip baş kesin Kazak'ı kırın
 Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Benesfer'dir bilin Urus'un adı
 Orman yabanisi balıkçı nesli
 Hinzır sürüsüne dalıp kurt misli
 Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

Şenlik durursuz atlara binin
 Sıyra-gılıç düşmân üstüne sürün
 Artacaktır şânı bu Al-Osman'ın
 Can sağ iken yurt vermeniz düşmânâ

HIFZÎ

1893'te Kars, Kağızman'da doğmuş, 1918'de aynı yerde vefat etmiştir. Asıl ismi Recep'tir. Aşk, doğa, kahramanlık konularındaki güçlü deyişleriyle tanınır. Küçük yaşta Kur'ân ezberlediği için Hıfzî mahlasını kullandı. Şiire 15 yaşında başladı. Kağızmanlı Sezâî'den saz dersi aldı. Çiftçilik, köy imamlığı ve medrese hocalığı yaptı.

AĞIT

Sefil baykuş ne gezersin bu yerde
Yok mudur vatanın illerin hani
Küsmüş müsün selâmımı almadın
Şeydâ bülbül şirin dillerin hani

Ecel tuzakını açamaz mısın
Açıp da içinden kaçamaz mısın
Azat eyleseler uçamaz mısın
Kırık mı kanadın kolların hani

Bir kuzu koyundan ayrı mı durdu
Yemez mi dağların kuşuyla kurdu
Katardan ayrıldın şahin mi vurdu
Turnam! teleklerin tellerin hani

Aç mısın yok mudur ekmeğin aşın
 Odan ne karanlık yok mu ataşın
 Hanidir güveyin hani yoldaşın
 Hani kapın bacan yolların hani

Kara yerde mor menevşe biter mi
 Yaz bahârda ishak kuşu öter mi
 Bahçede alışan çölde yatar mı
 Uyan, garip bülbül güllerin hani

Burda yorgan döşek yastık var mıdır
 Bu geniş dünyada yerin dar mıdır
 Dalın tahta duvar önün yar mıdır
 Yeşil başlı sunam göllerin hani

Körpe marâl idin dağlarımızda
 Dolanırdın sol u sağlarımızda
 Taze fidân idin bağlarımızda
 Felek mi budadı dalların hani

Düğününde acı şerbet içildi
 Gelinlik esvâbın dar mı biçildi
 İlikle düğmele göğsün açıldı
 N'oldu kemer-beste bellerin hani

Alışmış kaşların var mı kınası
 Ala idi gözlerinin binâsı
 Kocaldın mı onbeş yılın sunası
 Yok mudur takatın hallerin hani

Emmim kızı aç kapıyı gireyim
 Hasta mısın halin hatrın sorayım
 Susuz değil misin bir su vereyim
 Çaylarda çalkalanan sellerin hani

Yatarsın gaflette gamsız, kaygusuz
Ninni balam ninni kalma uykusuz
Hem garip hem çıplak hem aç susuz
Felek fukarâsı malların hani

Her gelip geçtikçe selâm vereyim
Nişângâh taşına yüzüm süreyim
Kaldır nikâbını yüzün göreyim
Ne çok sararmışsın hâlların hani

Civân da cânına böyle kıyar mı
Çıkıp da bağlara bakamaz mısın
Kaldırsam ayağa kalkamaz mısın
Ver bana tutayım ellerin hani

Sen de Hıfzî gibi tezden uyandın
Uyandın da taş yastığa dayandın
Aslı Hanım gibi kavruldun yandın
Yeller mi savurdu küllerin hani

EMMİZÂDE KÜSMEMİŞİM BEN SENDEN

Emmizâde küsmemişim ben senden
Ölüm lâl eyledi dillerim yoktur
Eğdi kâmetimi büktü belimi
Kalkamam ayağa hallerim yoktur

Ben gelende bizim yerde yaz idi
Ettiğimiz cilve idi nâz idi
Cehiz düzemedim ömrüm az idi
Göçtüm gömlek ile şallarım yoktur

Ala kaşlarımın kınası solmuş
 Ala gözlerime topraklar dolmuş
 Sararmış gül benzim zağfirân olmuş
 Solmuş al yanağım hallarım yoktur

Haber edin kuşlar çeksin yasımı
 Yuva yapsın püskülümü fesimi
 Koymadılar doldurayım tasımı
 Havuzdan ayrıldım sellerim yoktur

Anam beni bir kuş etti uçurdu
 Durma dedi bağlarından göçürdü
 Kahpe felek beni çarhtan geçirdi
 Yashyım yeşilim allarım yoktur

Haber edin ishak kuşlar göçende
 Selâm söylen her turnalar geçende
 Ak kırmızı sarı güller açanda
 Yollayın bana da güllerim yoktur

Yâren yoldaş beni düşlerde görsün
 Görenler de halim hatırım sorsun
 Yoldan gelip geçen bir Fat'ha versin
 Felek dilencisi mallarım yoktur

Ben de Hıfzî gibi tezden uyandım
 Uyandım da taş yastığa dayandım
 Aslı Hanım gibi kavruldum yandım
 Sam yeli savurdu küllerim yoktur

AŞIK ZÜLÂLİ

Aşık Zülâlî 1873 yılında, Kars'ın Posof ilçesinin Suskap köyünde doğdu. Şiirlerinde üstün bir yetenek karşımıza çıkar. Sözü kadar sazı da güçlü olan Zülâlî dönemin meşhur aşıklarından Sümmâni ve Şenlikle de görüşüp tanışmıştır. Bir süre İstanbul, Emirdağ, ve Eskişehir'de yaşamış sonra memleketine dönmüştür. 1956 yılında vefat etmiştir.

GÖRÜNDÜ

Livana'dan çıktım Şavkat dağına,
Allah'ın lütfundan ihsan göründü,
Sanarsın ki düştüm cennet bağına,
İnsanları hûri gılman göründü.

Sevgim kaldı vatan gazilerinde,
Hasretim varıdı bazılarında.
Bu dersim manevi yazılarımda,
Hubb'ül vatan, min-el iman göründü.

Bu vatana ağlar idim ıraktan,
Gördüm de kurtuldum gamdan firaktan.
Açıldı gözümüz kudreti Hak'tan,
Güzel Çıldır, Kars, Ardahan göründü.

Hicran köprüsünden geçti ordumuz,
 Kalmadı kasavat, asla derdimiz,
 Posof mekanımız Suskap yurdumuz
 Her taşı cevherden vatan göründü.

Gönül der Zülâlî vatana eriş
 Vatanı dostlardan sual et soruş
 Âleme yaz geldi gönlüm neden kış
 Yaylasında karla duman göründü

NELER VAR

Vücudun mülkünden yağmur, kar gitmez
 Niçin gelmez baharımda neler var
 Doğmaz tan yıldızı şafaklar atmaz
 Güneş çalmaz seherinde neler var?

Yüz bin tellal hicrânımı satarlar.
 Müşteriler ellerinden kaparlar.
 Dertten kale, gamdan saray yaparlar,
 Gelin bakın şehirimde nereler var?

Ben gurbete çıktım yüzü ağ gibi,
 Vatan tuttum bahçe gibi bağ gibi.
 Takdirime dayanırdım dağ gibi
 Ben ne bilem kaderimde neler var?

Soran yok Zülâlî nedir bu suçun,
 Hicran dağlarında hicrânın göçün.
 Hançer ile kesin bağrımı açın,
 Bir bakın ki ciğerimde neler var.

ÂŞIK SERDARÎ

1834'te Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğdu.Küçük yaşta öksüz kaldı.Küçükken kaza geçirip kolu kesildiğinden halk arasında "Çolak Hacı" olarak da anılmıştır.Öğrenim görmedi, okuma yazması yoktu.Geçimini çiftçilik, bostancılık, dülgerlik, avcılık yaparak sağlardı.Gençliğinde bir aşk serüveni yüzünden hapse düşmüştür.Şiirlerinde daha çok aşk ve ayrılık temaları işlenirse de, çevresindeki olay ve kişilerle ilgilenen, halkın acı yaşamını yansıtan, bu arada 1887'de kuraklığın sıkıntılarını gerçekçi bir anlatımla dile getiren ürünleriyle tanınır.1918 yılında ölmüştür.

Nesini söyleyim canım efendim
Gayri düze tutmaz telimiz bizim
Arzuhal eylesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim

Sefil ireçberin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi koğuktur
İneği davarı iki tavuktur
Bundan gayrı yoktur malımız bizim

Reçberin sanatı bir arpa tahlıl
Havasın bulmazsa bitmiyor pahlıl
Tecelli olmazsa neylesin akıl
Dördü bir okkalık dolumuz bizim

Yiğit de yiğidin sırrını gizler
 Sırası geldikçe dağları düzler
 Kötüler yiğidin fırsatın gözler
 Nasıl kaynamasın canı yiğidin

Cahille konuşma sözünü bilmez
 Kötüyle konuşma meydanı olmaz
 Konuş yiğit ile kahpelik gelmez
 İlden ile gider ünü yiğidin

Daima yiğidin sözü sağ olur
 Zenginlerin kavukçusu çoğ olur
 Yiğit yerde kalmaz bir gün beğ olur
 Şardan şara gider şanı yiğidin

ALİ İZZET ÖZKAN

1902 yılında Şarkışla'nın Emlek Höyük Köyü'nde doğdu. Doğuştan getirdiği aşıklık yeteneği çevresinin etkisiyle gelişmiştir. Ali İzzet, Kurtuluş Savaşı'nda savaşmış, dönüşte evlenmiştir. Sazı sözüne eşlik etmiş şairlerimizdendir. Şiirlerinde halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmuştur. Şiirlerinde gurbet acısı da önemli bir yer tutar. 10 Ekim 1981 de vefat etti, mezarı köyündedir.

KADER TORBASİ

Kader torbasına elim uzattım
Tecelli kâğıdım karalı çıktı
Ömür defterine bir yol göz attım
Dertlerim içinde sıralı çıktı

Uğradığım pınar baştan kuruyor
Kader lamba yakmış beni arıyor
Kime iylik etsem bir taş vuruyor
Dostum düşmân oldu ileri çıktı

Kader beni kaptan kaba aktardı
Kosa idi bu dert bana yeterdi
Evvel bağımızda bülbül öterdi
Şimdi baykuş kondu haralı çıktı

Al'İzzet'i böyle kader ne yapsın
 Böyle gelmiş böyle gider ne yapsın
 Hasta cân veriyor doktor ne yapsın
 Ciğer parça parça yaralı çıktı

MURADIN ALSIN

Şu sazıma bir düzen ver
 Teller de muradın alsın
 Gel beni bir tenhâda gör
 Diller de muradın alsın

Elinden tutup gezelim
 Harman döse gül dizelim
 Kalem ver adın yazalım
 Eller de muradın alsın

Uğra bir gün bizim köye
 Sana bakam doya doya
 Dağ ceylânı in ovaya
 Çöller de muradın alsın

Kehribâr benler gerdâna
 Düzen düzmüş tane tane
 Bazı bazı çık seyrâna
 Yollar da muradın alsın

Ali İzzet görüşelim
 Bugün bayram barışalım
 Aç göğsünü sarışalım
 Kollar da muradın alsın

MÜHÜR GÖZLÜM

Mühür gözlüm seni elden
Sakınırım kıskanırım
Uçan kuştan esen yelden
Sakınırım kıskanırım

Kavumundan akrabandan
Kardeşinden öz babandan
Seni doğuran anandan
Sakınırım kıskanırım

Beşikte yatan kuzundan
Hem oğlundan hem kuzundan
Ben seni senin gözünden
Sakınırım kıskanırım

Havadaki turnalardan
Su içtiğim kurnalardan
Geyindiğim sırmalardan
Sakınırım kıskanırım

Al'İzzeti ancaldan
Elindeki goncalardan
Yerdeki karıncalardan
Sakınırım kıskanırım

GÜZELDİR

Güzele bakması çok sevâp derler
 Güzellere güzel bakmak güzeldir
 Güzel yâr sevenler cennetlik olur
 Güzelinen yola gitmek güzeldir

Güzelin gün doğar güzel kaşında
 Güzelin inci var güzel dişinde
 Güzelinen güzel masa başında
 Güzel güzel lokma yemek güzeldir

Güzelinen güzel gezmek ne güzel
 Güzel adın güzel yazmak ne güzel
 Güzelinen bâde süzmek ne güzel
 Güzelin elinden öpmek güzeldir

Güzelin nûr damlar yanaklarından
 Güzelin bal akar dudaklarından
 Güzelin güzel tut parmaklarından
 Güzellere hizmet etmek güzeldir

Güzellere bakan gözler ağrımaz
 Güzel seven ölür ama çürümez
 Ali İzzet güzellerden farımaz
 Güzelleri cândan sevmek güzeldir

AŞKIN POLİSLERİ

Aşkın polisleri tuttu yakamı
Ne alır cânımı ne de el çeker
O zâlim yâr benden kesti selâmı
Ne bir mektup yazar ne de tel çeker

Girdi dil şehrine sevdâ taburu
Cân yurduna hücûm etti her biri
Keder denizinde umut vapuru
Ne batar kurtulur ne de yol çeker

Feleğinen geçinmiyor İzzetî
Çirkin huyları var kötü âdeti
Şu bendeki derdi âhı feryâdı
Ne dağ taş götürür ne de kul çeker

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan Köyü'nde doğdu. Yedi yaşında çiçek hastalığından gözlerini kaybetti

Cumhuriyetin 10. yıldönümünde Sivas'ta düzenlenen Aşıklar Bayramı'na katıldı. "Uzun ince bir yoldayım" la tüm yurttan tanındı. Veysel, köy enstitülerinde ve halkevlerinde saz öğretmeni yaptı.

Şiirlerinde evrensel bir hümanizma, hoşgörü ve millet sevgisi vardır. Veysel'e göre vatan, toprak ve millet kenetlenmiş bir bütündür.

Veysel, 21 Mart 1973'te Sivralan' da vefat etmiştir. Âşığın şiirleri; Deyişler, Dostlar Beni Hatırlasın, Sazımdan Sesler, gibi kitaplarda toplandı.

DOSTLAR BENİ HATIRLASIN

Ben giderim adım kalır
Dostlar beni hatırlasın.
Düğün olur bayram gelir
Dostlar beni hatırlasın

Cân kafeste durmaz uçar
Dünya bir han, konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın

Cân bedenden ayrılacak
Tütmez baca yanmaz ocak
Selâm olsun kucak kucak
Dostlar beni hatırlasın

Ne gelsemdi, ne giderdim
Günden güne arttı derdim
Garip kalır yerim yurdum
Dostlar beni hatırlasın

Açar solar türlü çiçek
Kimler gülmüş kim gülecek
Murat yalan ölüm gerçek
Dostlar beni hatırlasın

Gün ikindi akşam olur
Gör ki başa neler gelir
Veysel gider adı kalır
Dostlar beni hatırlasın

ÂŞIK SEFİL SELÎMÎ

26 Ağustos 1933 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğdu. Asıl adı Ahmet Günbulut'tur. Bir müddet terzilik yaptı. Çoban Mehmet, adında manevi yönü kuvvetli bir zâtın sohbetlerine katıldı. Tasavvufa yönelir ve Çoban Mehmet ona Sefil Selîmî mahlasını verir. Aşık olduktan sonra ustalardan ders alarak saz çalmayı da öğrenmiştir.

1961 yılından itibaren Sefil Selîmî'nin şiirleri çeşitli dergilerde yayınlanmıştır. 1966 yılında Konya Türkiye Aşıklar Bayramı'na katılan aşıklarımızdandır. Şiirlerinde felsefe ve tasavvufu işlemektedir. Türkiye aşıklar bayramında düzenlenen ve her yıl tekrarlanan yılın yedi şiiri yarışmalarında hep ilk 7 seçme şiir arasında şiirleri yer almıştır. Sefil Selîmî aşıklık geleneğini sürdüren ender şairlerimizdendir. Onun zekasını ve söz ustalığını destan, leb değmez ve muamma gibi nazım şekillerinde de görürüz.

Aşık Sefil Selîmî 30 Aralık 2003'te vefat etmiştir.

YANSIN

Hor görme, Rahmân'ın kudreti kulda
Kul yanmasın, Sefil Selîmî yansın
Her mahâret mevcût, el oğlu elde
El yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Yolcuları menziline yetirir,
Hasreti hasrete karşı götürür
Belki bir aşığı yola götürür
Yol yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Yolcuyu bitmeyen yol inletiyor
Arıyı yaptığı bal inletiyor
Sazı birkaç tane tel inletiyor
Tel yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Halıya, kilime nakış vurulur
Dokuyanlar emek verir yorulur
Gün gelir ki yâr altına serilir
Çul yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Yere atma, tepelenir ezilir
Kıymeti zây olur, rengi bozulur
Bir yazmaya, bir oyaya dizilir
Pul yanmasın, Sefil Selîmî yansın.

Ağaçlar dikilir, bir orman olur
Herkes bir ev yapar, bir dermân bulur
Kuşlar acı çeker, yuvasız kalır
Dal yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Benden başkasının ele mi var
Gönül daplarından eksik olmaz kar
Bağlar çirkin kalır, bülbül etmez zâr
Gül yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Baş ayağa bağlı, ayak da başa
İncitme kimseyi, yaşa hoş yaşa
Çok güzel yakışır, kirpiğe kaşa
Kıl yanmasın, Sefil Selîmî yansın

Ey Sefil Selîmî acı her câna
Yakıp kimseyi düşürme isyâna
Yanan bir şey fayda vermez insâna
Gül yanmasın Sefil Selîmî yansın

ÇIK GÖZÜME

Sihirli mühürlü bir kapıdayım,
Gâhi örtük, gâhi açık gözüme.
Esrâra bürünmüş bir yapıdayım,
Gâhi mamûr, gâhi açık gözüme.

Gördüğüm her şeyde ararım mânâ,
Esrarla hikmetle kalırım dona,
Her varlık mahsûstur yalnız ona,
Gâhi büyük gâhi küçük gözüme.

Yoruldu mantığım kurudu zekâm,
Hakk'ın boyasına yetmiyor rakam,
Sarmış bu âlemi top yekûn bekâm,
Gâhi bin gâhi buçuk gözüme.

Çeşitli kılıkta o verir emir,
Kendi düzeninde fikri hür âmir,
Yaptığını eder, eliyle tamir,
Gâhi binâ, gâhi saçak gözüme.

Sefil Selîmî'nin derdi var köklü,
Haksız gözüdür ya tamâmen haklı,
Aradığı hakan âdem'de saklı,
Gâhi emir, gâhi köçek gözüme.

LEYLÂ NEDİR Kİ YANINDA

Hiç kimse benzemez sana,
Leylâ nedir ki yanında!
Mecnûn da hak verir bana,
Leylâ nedir ki yanında!

Ferhat-Şirin olsa şaşar,
Görse ayağına düşer,
Mevlâ seni sende yaşar,
Leylâ nedir ki yanında!

Gam çekersen güneş doğmaz,
Gökten yere rahmet yağmaz,
Gözlerin tarîfe sığmaz,
Leylâ nedir ki yanında!

Baldan lezîz lafın batmaz,
Sen uyursan şafak atmaz,
Nutkum durur, dilim tutmaz,
Leylâ nedir ki yanında!

Gücüm artar, ilmim artar,
Aşk ver gafletimden kurtar,
Saç telin bin Leylâ tartar,
Leylâ nedir ki yanında!

Dara düştüm, zora düştüm,
Adını söylerken coştum,
Seninle ben beni aştım,
Leylâ nedir ki yanında!

Rûzgâr yalamasın seni,
 Ecel alamasın seni,
 Zaman silemesin seni,
 Leylâ nedir ki yanında!

Kerem, Yunus, Mansûr gelmiş,
 Hepsi pek fazla ün almış,
 Selîmî bir güzel bulmuş,
 Leylâ nedir ki yanında!

KİMSE BANA YÂREN OLMAZ YÂR OLMAZ

Kimse bana yâren olmaz yâr olmaz
 Mertlik hırkasını giydim giyeli
 Dünya bomboş olsa bana yer kalmaz.
 İnsana muhabbet duydum duyalı

Îmânım hükümdâr benliğim esir
 Ehl-i beyti sevdim dediler kusur
 Kimi korkak dedi kimi de cesur
 Kurt ile koyunu yaydım yayalı

Ardımdan vuranlar yüzüme güler
 Kestiği az gibi parçalar böler
 Herkes kılıcımı boynumda bilir
 Başımı meydana koydum koyalı

Çoğu bende kağıt hüccet arıyor
 Hal bilmeyen dip dedemi soruyor
 Dostlar ölümüne karar veriyor
 Sefil Selîmî'yem dedim diyeli

KEVSER IRMAĞI

Kevser ırmağında sâkî olan yâr,
Bir bardak dem ikrâm etmez mi ola?
Sırâtın yolunu iyi bilen yâr,
Benim de elimden tutmaz mı ola?

Aman medet, duy sesimi dardayım,
Sorma hallerimi, gayet zordayım,
Cehennemden daha beter kordayım,
Yanarım, yandığım yetmez mi ola?

Her yanımlı hârlı ateş çevirdi,
Vücut sarayımı yaktı kavurdu,
Yaptım mamûr ettim, geri çevirdi,
Vîrânemde, güller bitmez mi ola?

Zindânda kalsam da gam yemem gene,
Sefil Selîmî'yle dursan yan yana,
Olmak istiyorum, dostla cân cânâ,
Muradımca bülbül ötmez mi ola?

SÖZLÜK

- A -

Âb	: Su
Âb-ı efsun	: Göz yaşı
Âb-ı hayvan veya Ab- ı hayat	: 1. Dirilik suyu, bengisu. 2. İnanişâ göre Hızır ve İlyas Aleyhisselam, içenlerin ölümsüz olacağı söylenen bu suyu bulup içmişlerdir.
Âb-ı kevser	: 1. Cennetteki meşhur ırmağın suyu. 2. Saf ve temiz şarap manasında kullanılır.
Âb-ı zemzem	: Kabe yakınlarında bir kuyu ve bu kuyunun Müslümanlarca kutsal sayılan suyu.
Aba	: Dövme yünden yapılan kalın kumaş.
Âbad	: Zengin olma, varlıklı olma, bayındır.
Abdal	: Gezgın derviş. Saçlarını, kaşlarını, bıyıklarını ve sakallarını usturayla tıraş ettiren, davul ve dümbeleklerle, sancaklarla toplu halde gezen kişilere verilen ad.
Abdal donu	: Gezgın derviş giysisi, derviş görünüşü.
Abes	: Boş, asılsız, saçma.
Âbı-puş	: Aba giyen, derviş, fakir
Âbidane	: İbadet edene yakışacak bir surette.
Ablak	: Dolgun yüzlü kişi.
Acem	: İranlı.
Acep	: Acaba
Açııptur	: Açılmıştır.
Adâlet	: Hak, tüze.
Addetmek	: Kabul etmek, saymak.
Adem	: Yokluk, hiçlik
Âdem	: 1. İlk peygamberin adı. 2. insan.
Âdemiyet	: İnsanlık, insancılık
Adet	: Sayı, tane.
Âdet	: Görenek,
Âdib	: Edepler, töreler.
Adlım	: Ünlü, ünü büyük.

Âdu	: Düşman, hasım.
Âdüvan	: Can düşmanı
Âfak	Ufuklar, gökyüzünün kenarları
Âgâh	: Vâkıf, bilen.
Ağ	: Ak.
Ağca	: Akça, aka yakın, alacalı.
Ağıl	Koyun ve keçi sürülerinin gecelediği çit ya da duvarla çevrildiği yer.
Ağlaram	: Ağlarım.
Ağu	: Ağ, zehir.
Ağyar	: Başkaları.
Ah ü firaz	: Ah edip inlemek, ağlamak.
Âh-u zâr	Yüksek sesle ağlama, dövünme.
Ahd	Va'detme, söz verme..
Ahd ü peymân	Yemin, ant.
Âheste	Yavaş, ağır, yavaş yavaş
Ahıl	: Akıl.
Ahibba	: Dostlar, sevgililer.
Âhir	: En son, sondaki, nihayet son olarak.
Ahlâk	: 1. Huylar, davranışlar. 2. Etik.
Ahmer	: Kırmızı, kızıl.
Ahsen	: Çok güzel.
Aht	: Sözleşme
Âhû	1. Ceylan, karaca. 2. güzellerin gözü (Mec,)
Ahvâl	: Haller, durumlar..
Akça	: Para..
Al	: Hile, aldatma.
Ala	Ela.
Ala göz	: Ela göz.
Alaik	: Alakalar, ilgiler.
Âlem	1. Dünya, acun, cihan. 2. El, gün, herkes.
Âli	1. Büyük, yüce, üstün. Alî Hazreti Muhammed'in damadı ve amcası Ebutâlib'in oğlu.
Âlişan	: 1. Şan ve şerefi büyük olan. 2. Ünlü bir lale çeşidi.
Amber	Amber kokusu, güzel koku. [Amberbalığı'ndan elde edilen güzel kokulu kül rengi madde, güzel kokulu kimi maddelerin ortak adı]

Amel	: Niyet, itaat, dini bir emri yerine getirme. (Bi amel : Amelsiz)
Anâsır	: Elemanlar, öğeler.
Anber	: Amber.
Andelip	: Bülbül, seher kuşu.
Anun	: Onun.
Aparmak	: Götürmek, alıp gitmek.
Arabî	: Arapça, Arap kavmine mensup.
Arş	: İslam dini inanışına göre göklerin en yüksek katı, dokuzuncu kat gök.
Arzihâl-arzuhâl	: Halin bildirilmesi, dilekçe.
Âsan	: Kolay.
Âsitan	: Dergah, tekke, kapı eşiği.
Aslı pak	: Temiz soylu
Assı	: Fayda, kazanç, kâr.
Âsumân (Âsmân)	: Gök, sema.
Aş	Yemek
Âşikar	: Açık, aleni, meydanda.
Âşinâ	: Bildik, tanıdık, bilen, tanıyan.
Âşiyân	: Kuş yuvası, ev, mesken
Aşk dolusu	: Halk inancına göre Pir'in, Üçler'in, Erenler'in içirdiği aşk şarabı.
Aşk-ı hakikat	1. Gerçek aşk. 2. Mec. İlahi aşk, Allah aşkı.
Attar	: Güzel kokular satan, aktar.
Âvâre	: Başı boş, işsiz.
Avaz	Yüksek ses,nara.
Avdet	: Dönüş.
Avlak	: Av alanı.
Ayâl	Eş, karı, aile.
Âyan	: Belli, açık, meydanda.
Âyet	: Kur'an'ın her bir cümlesi.
Âyine	: Ayna.
Aylak	: İşsiz güçsüz
Ayn	1. Göz. 2. (aynı) Bir şeyin eşi, benzeri.
Ayn el yakîn	: Gönül gözü. Tanrı'yı gerçek olarak gözle görerek bilme, sofilere göre bilgi, bilmek, görmek ve olmak aşamalarına ayrılır. Bir şeyi bilmeye "ilm-el yakîn", bilgisini görüş haline getirmeye "ayne'l yakîn", bilginin oluş haline gelmesine "Hak el yakîn" denir.

Azad	: Serbest bırakma, azat.
Azim	: Kesin karar verme, irade.
Azimet	: Gitme, gidiş.
Aziz	: Üstün, değerli.

- B -

Bab	: Bahis, kapı.
Bâbullah	: Allah kapısı.
Bac	: Haraç, vergi
Bâd-ı sabâ	Bahar sabahları, gün doğumunda esen hafif yel.
Bâde	: 1. Sarhoşluk veren içki. 2. Pir'in, Üçler'in, Erenler'in içirdiğine inanılan âşık edici içki, şarap.
Bağ	1. Demet, deste, 2. Üzüm kütüklerinin dikili olduğu toprak parçası, üzümlük. 3. Bahçe.
Bâğ-ı Cennet	: Cennet bağı, cennet benzeri bahçe.
Bağbân	: Bahçıvan, bağcı.
Bağır	1. Yürek, gönül 2. Göğüs 3. Sine
Bağrı viran	: Gönlü yıkık, üzgün.
Baha	: Değer.
Bahr	: Deniz, büyük göl veya nehir.
Bahr-ı muhit	: Okyanus.
Bahr-ı zulmet	: Zulmet denizi.
Bâki	: Sürekli, kalıcı.
Bâl ü per	: Kol kanat.
Bala	: Çocuk, yavru.
Balaban	1. Sazlıklarda yaşayan, tüyleri kıvılcıllı-külrengi karışığı renkli, iri bir kuş. 2. Atmaca, doğan gibi avcı kuşlara kimi bölgelerde verilen ad.
Balaban göz	: Keskin bakışlı, iri güzel göz.
Balınan	: Balla, bal ile.
Bâtil	: Boş, beyhude, yalan, çürük.
Batın	: İç, dahili, gizli, sır, esrar.
Bay	Varlıklı kimse.
Bed	: Bet, kötü, yakışsız.
Bedir	Dolunay.
Beka	Devamlılık, sabitlik.

Belenmek	: Bulanmak, bulaşmak
Beli	: (Beli best) Evet.
Belik	: Saç örgüsü.
Bend	1. Su benti, set 2. Bağ, tutarlılık..
Beng	: Ben, nokta (insan yüzündeki siyah nokta)
Berat	Rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.
Berbad eylemek	Berbat etmek, yıkmak, bozmak, dağıtmak.
Bergüzar	: Hediye.
Berhava	: Boş, faydasız.
Beş arşın bez	: (mec.) Kefen
Beyân etmek	: Açıklamak, söylemek.
Beyhuşt	Kökünden, dibinden kopmuş olan, koparılmış.
Beytullah	: Allah'ın evi, kabe.
Bezenmek	Süslenmek.
Bezirgân	Tacir, tüccar, alış veriş eden esnaf.
Bezm	: Meclis.
Bezm-i irfan	: Olgun, kâmil insanlar meclisi.
Bezm-i kerem	: İhsan meclisi, iyilik meclisi.
Bî mekân	Yersiz yurtsuz.
Bîdâr	Uyanık, uykusuz.
Bîvefâ	Vefasız.
Bîzâr	Bıkmış, usanmış.
Bî-basar	: Gözü keskin olmayan, görmeyen.
Bî-çare	: Çaresiz, umarsız.
Bî-gâne	Kayıtsız, alakasız, dünya ile ilgisini kesmiş olanlar.
Bî-gümân	Umutsuz, bilgisiz.
Bî-huş	: Akılsız.
Bî-mecal	: Güçsüz, takatsiz, zayıf.
Bî-zebân	: Dilsiz.
Boşa yelmek	: Boşa çalışmak, beyhude uğraşmak.
Boz	: Açık toprak renginde olan, kül rengi.
Boz-bulanık	1. Dumanlı, tipili, sisli. 2. Duru olmayan, çok bulanık.
Burc u baru	: Kale kulesi ve duvarı.
Burçak	: Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi. Bu bitkinin mercimeğe benzeyen tanesi.

Bûse	: Öpüş.
Bühtan	: İftira, kara çalma.

- C -

Câm	Kadeh, bardak, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi.
Cânan	Gönülden sevilen, gönül verilmiş olan, sevgili.
Cefâ	: Büyük sıkıntı, eziyet.
Cefâkâr	1. Cefa eden, eziyet eden. 2. Halk dilinde cefa çekmiş anlamında kullanılır.
Cehl	Cahillik, ilimden mahrum olmak, tecrübesizlik.
Celâ	: Gurbete düşme.
Cem olmak	: Toplanmak.
Cem-i ervâh	: Ruhlar meclisi
Cemâl	Yüz güzelliği.
Ceng-Cenk	: Savaş
Ceran	: Ceylan.
Cevâhir	: Cevherler, çok kıymet verilen ve az bulunan şeyler. Çok kıymetli maden veya taşlar.
Cevr	: Eziyet.
Cevr etmek	: Eza, cefa, eziyet, zulüm, sitem etmek.
Cidar	: Duvar.
Civan	: Genç. Genç ve yakışıklı delikanlı.
Cûş eylemek	: Coşmak, kaynamak.
Cüdâ	: Ayrılık, ayrılmış.
Cümle	: Bütün, hep, halk.
Cünûn	: Cinlenme, delirme.
Cürm	: Suç.

- Ç -

Çağrışmak	: Bir ağızdan bağırarak, yaygara etmek.
Çar	: Dört.
Çar anâsır	: Dört unsur, dört temel unsur. (Toprak-su-hava-güneş)
Çarh	: Çark, felek, gök, devreden, dönen.
Çeper	1. Engel, çit, kamıştan yapılan çit. 2. Kırık dal ve yaprak kümesi.

Çerağ- Çırağ	: Mum, çıra, kandil, ışık.
Çeşm-i gazal	: Ceylan gözü.
Çevre	: Sırma işlemeli baş örtüsü, mendil.
Çimmek	: Yıkanmak.
Çün	: Çünkü.
Çövgen- Çevgan	: Değnek, cirit oyunundaki sopa.

- D -

Dağ	: Kızgın demirle vurulan özlük belirtici damga, işaret, nişan.
Dağdağa	: Gürültü, patırtı, gereksiz telaş.
Dağlanmak	1. Kızgın demirle damgalanmak. 2. Sağaltma amacıyla vücudun yaralı ve sayırlıklı bölümlerinin kızgın demirle yakılması. 3. (mec.) Gönlün kırılması, incinmesi.
Dâmen	: Etek.
Dâne	: Tane, tohum, çekirdek.
Dar	Sıkıntı, bunalım. 2. İdam için kurulan sehpa, darağacı. 3. Ev, yer.
Dar gün	: Kara gün; sıkıntılı, zor, bunalımlı an.
Dâra çekmek	: İdam etmek.
Dara düşmek	Sıkıntıya düşmek, zorda kalmak, bunalmak.
Davlumbaz	: Savaş davulu, büyük davul.
Dehr	: Dünya, zaman, devir.
Dem	1. Soluk, nefes, 2. Zaman. 3. İçki.
Dem etmek	Sazla çalıp, söylemek.
Demek	: Söylemek.
Derd-i dil	: Gönül derdi.
Dergâh	: Tekke.
Dermek	: Toplamak.
Derun	1. İç taraf, dahil, 2. Kalp, gönül.
Derviş	: Tarikat yoluna girmiş.
Dest	: El.
Deste	: Demet, bir araya getirilmiş.
Devr-i cihan	Dönen dünya.
Devran	: Dünya, zaman.
Devşirmek	: Toplamak, toparlamak.
Deyişmek	: Karşılıklı şiir söylemek.

Dîvân	1.Büyük meclis. 2.Şairlerin şiirlerini ka- fiye sırasına göre içine alan mecmua.
Dîdar	: Yüz, çehre.
Dîde	: Göz.
Dil	1. Konuşma ve tad alma organı 2.Lisan 3. Gönül, yürek
Dilber	Çok güzel kadın.
Dildar	:Gönül çelen, güzel.
Dirgürmek	: Diriltmek, can vermek
Divâne	: Deli, budala.
Dokuz felek	: Dokuz kat gökyüzü.
Dolu	1. İçki. 2. Halk inancında Pir'in, Üçler'in, Erenler'in - <i>Hakk katından aşıklık veri-</i> <i>lenlere</i> - sunduğu kutsal içkiyle dolu ka- deh, kase.
Doru	Gövdesi kıvılcık, yelesi ve çoğunlukla ayak- ları kara olan at.
Dost	1. Tanrı. 2. Sevgili
Dört kitap	Semavî dinlerin kutsal kutsal kitapları olan; Kur'an, İncil, Tevrat, Zebur.
Döşek	Yatak, minder.
Duâhan	: Dua okuyucu.
Dür	: İnci.
-dürür	: Ek fiilin geniş zamanı (dır,dir), (Yunusdü- rür=Yunusdur)
Düş	: Rüya.

- E -

Ebrû	: Kaş.
Ecel kuşu	: Ölüm.
Edâ	Çalım, işve, naz.
Edibâne	: Edepli, terbiyeli. Edebiyatla uğraşana ya- raşır şekilde.
Edna	: Basit, değersiz, çok kötü.
Efgan	: Yüksek sesle yakınma, inleme.
Efkâr	: Fikirler, düşünceler.
Eflâk	Felek, felekler, gökler, alemler.
Efsun	: Sihirli, büyülü, çekici.
Eğin	Sırt, omuz.
Eğlemek-Eylemek	: Oyalamak, alıkoymak, geciktirmek.

Eğni	: Sırtı, omzu
Ehl-i beyt	Peygamberimizin kızı, damadı ve torunlarını içine alan ailesi.
Ehlidil	: Gönül adamı, kalender.
El	: 1.Yabancı. 2. Aşiret, oba. 3. il, memleket..
Elif	1.Uzun ve ince boy yerine kullanılan bir benzetme. 2.Arap alfabesinin ilk harfi.
Elvan	1.Renkler, çeşitler. 2.Alaca. 3.Alemler, mahluklar, varlıklar, oluşlar.
Em	: İlaç, çare.
Emlik kuzu	1. Süt kuzusu, süt emme çağındaki kuzu. 2. Çok genç, küçük.
Emmi	: Amca.
Ene'l Hak	Hallac-ı Mansur'un söylediği "Ben Hakk'ım" anlamında meşhur söz.
Erden	: Erken vakitte, erkenden.
Eren	Ermiş, benliğinden sıyrılmış, özünü, öz varlığını Allah'a adanmış kimse. Evliya, veli.
Erkân	: 1. Esaslar, kurallar. 2. İleri gelenler, reisler, önemli kişiler..
Ervah	: Ruhlar, geçmiş atalar.
Esmâ	: İsmin çoğulu, isimler.
Esrar	Sırlar, gizler.
Evliyâ	: Keramet sahibi olanlar, erenler.
Eyvan	: Bir tarafı açık oda, aralık, salon.
Eyyam	: Günler.
Ezel	: Başlangıcı bilinmeyen zaman, öncesizlik.

- F -

Farımak	: Yaşlanmak, yıpranmak, yorulmak.
Farz	: 1.Allah'ın yapılması kesinlikle gerekli, terkedilmesi günah olan emirleri. 2. gerekli, zorunlu.
Fâsık	Günahkar, Hak yolundan hariç olan. Allah'ın emirlerine karşı zıt hareket eden. Büyük günah işleyen ya da küçük günahlarda ısrar eden kimse.
Fâş	: Açma, ortaya çıkarma.
Fazl	: Lütuf, iyilik, erdem.

Felek	: Kader, talih, baht, şans. 2 : Gökyüzü, sema.
Fenâ	1. Çok kötü olan. 2. Yok olma, yokluk, ge- çiş gitme. 3. Tasavvufta maddi varlıktan sıyrılıp Hakk'a ulaşma.
Fend	: Hile, oyun, bir işi kolay kılan hüner.
Ferâce	1. Kadınlar için bol ve uzun üst giysisi. 2. Başörtü.
Ferağ	1. Vazgeçme, terk etme.
Ferah-Ferağ	: Serin rüzgâr.
Ferâmuş	Unutma, hatırdan çıkarma.
Figân	: Acıyla bağırma, inleme.
Firâk	: Ayrılık, ayrılma, keder, hüzn.
Firkat	: Dostlardan ayrılma, ayrılık.
Furkan	1. Kur'ân-ı Kerîm 2. İyiyle kötü ve doğ- ruyla yanlış arasındaki farkı gösteren her şey.

- G -

Gâfil	Gaflette bulunan, ihmal eden, ilerisini düşünmeyen, dikkatsiz, dalgın.
Gaflet	: Dalgınlık, boş bulunma, ihmalkarlık.
Gafûr	: Bağışlayan, merhamet eden. (Allah)
Gâhi-Gehi	: Bazen, bir öyle bir böyle.
Gam	: Keder, tasa, kaygı, dert.
Ganî	: Zengin, varlıklı, bol, dolgun. (Allah'ın ad- larından biri.)
Gark olmak	: Boğulmak.
Gavga	: Kavga, çekişme, uyuşmazlık.
Gazel	1. Kuru yaprak, kuru güz yaprağı. 2. Di- van şiirinde lirik bir nazım şekli.
Gedâ	: Yoksul, dilenci.
Ger	: Eğer.
Gerdan	Vücudun omuzla baş arasında kalan bö- lümü, boyun.
Geşt	: Gezme, dolaşma, seyretme.
Geşt ü güzâr	: Gezme, gezip tozma.
Gevher	1. Elmas, değerli taş, mücevher. 2. Bir şe- yin aslı, özü. 3. İnce.

Gılman	: 1. Gençler. 2. Cennette hizmet gören delikanlılar.
Giriftar	: Yakalanmış, tutulmuş, esir.
Güher	: Mücevher, cevher.
Gül misâli	: Gül benzeri, güle nisbet.
Gülban	Gülbang. Eskiden tekkelerde hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ayin, dua.
Güler	: Gülenler.
Gülistan	: Gül bahçesi.
Gülşen	: Gül bahçesi.
Gülşen-i bustan	: Gül bahçesi.
Güman	: Şüphe, zan, sanma, sezme.
Güz	: Sonbahar.

- H -

Hâb	Uyku.
Hâb-ı naz	Naz uykusu, kendini uykuda gösterme hali..
Hâb-ı gaflet	: Gaflet uykusu.
Hacet	: İhtiyaç, gereklilik.
Haçan	: Ne zaman, her ne zaman ki.
Hak kelâmı	: Allah'ın sözü, buyruğu.
Hâk	: Toprak.
Hak-Hakk	: Allah.
Hâk-i pay	: Ayak toprağı.
Hakayık-Hakâik	: Hakikatler, gerçekler.
Hâl	1. Durum, keyfiyet. 2. Yüzde ve vücutta bulunan nokta, ben.
Halas	: Kurtulma, kurtuluş.
Halfet-Halvet	Yalnızlık, dervişlerin zikir veya ibadet için bir hücreye kapanmaları.
Halhal	: Kadınların ayak bileklerine taktıkları bir tür bilezik.
Ham	1. Terbiye görmemiş kişi, çiğ. 2. Tarikattan haberi olmayan, incelik bilmeyen kişi.
Hamâil-Hamâyil	: 1. Muska, tılsım. 2. Kılıç kayışı, bağ.
Han	: 1. Hükümdar, kağan. 2. Sofra. 3. Kervan-saray, otel. 4. Dükkan, meyhane.
Har	1. Diken. 2. Ateş.
Harâbat	1. Harabeler, viraneler. 2. Meyhaneler. 3. Tekke, gönül.

Harâmî	: Haydut, hırsız, yol kesen..
Haset	: Kıskançlık.
Hâşâ	Asla, kesinlikle, hiçbir zaman, mümkün değil, Allah göstermesin.
Hat	1. Kaş, saç, kirpik. 2. Yazı.
Havas	: Heves, istek.
Havf	: Korku.
Hebâ olmak	: Boşa gitmek, ziyan olmak.
Heng	: Güç, kuvvet, ağırlık, vakar.
Hercâi	1. Hiçbir şerde kararlı olmayan kimse, gelgeç, yelte. 2. Aşkta değişken.
Herle	: Bir tür un çorbası.
Hıfzetmek	: Saklamak, aklında tutmak.
Hışm	: Hışım, öfke.
Hıyâbân	: İki tarafı ağaçlık, geniş yol.
Hicab	1. Utanma duygusu, mahçubiyet 2. Perde.
Hicran	Ayrılık. 2. Ayrılığın verdiği büyük acı.
Hicret	3. Şiddetli, büyük acı ve hüzün
	: Memleketten memlekete göç. 2. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.
Hidâyet	Doğru yol, hakikat, İslamiyet. 2. Allah'ın insanın kalbine verdiği doğru yolu arama isteği.
Hil'at	Eskiden padişah veya vezirlerin hediye ettiği kıymetli kaftan, elbise
Hitam	Son, nihayet, bitme, tükenme.
Horasan	: İran'da Afganistan ve Türkmenistan sınırları içinde kalan bölge ve eski bir eyalet.
Hoş	Beğenilen, zevk veren, güzel. 2. Garip, acayip.
Hoyrat	1. Kaba, kırıcı. 2. huysuz.
Hûb	1. Güzel, hoş, iyi, sevimli. 2. Sevgi
Hudâ	: Allah
Humar	1. İçkiden sonra gelen baş ağrısı, sersemlik. 2. Baygın bakış.
Hûn	1. Kan 2. Öldürme.
Hurç	: Heybe.
Hûri	1. Cennet kızı 2. Güzel kadın.
Hüccet	Bir şeyi ispat eden delil, vesika, senet, resmi evrak.

Hüma	Üzerinden geçtiği kimselere zenginlik ve mutluluk getireceğine inanılan kuş, devlet kuşu.
Hürle	: Burçak çeşidinden bir tahıl.
Hürü	: Huri.
Hüsn	1. Güzellik, iyilik. 2. İlahi güzellik.
Hüsn-i cemâl	: Güzел yüz, yüz güzelliği.
Hüsn-i yâr	: Sevgilinin güzelliği.

- I -

Irak-Irağ	Uzak.
Islah	: İyileştirme, düzeltme.

- İ -

İâne	Yardım, para yardımı.
İbâdet	Allah'ın emirlerini yerine getirme, kul-luk, tapma.
İbrişim	1. Kalınca bükülmüş ipek, ipelik. 2. Saç.
İbtida	İlk önce.
İçün	: İçin.
İhlas	Gönülden gelen dostluk, içtenlik, doğruluk, halis olmak. 2. riya karışmamış ibadet. 3. Kur'an'da bir sure.
İkdam	1. Gayret ve sebatla devamlı çalışma. 2. ilerleme.
İkrar	1. İnancını fikrini açıkça söyleme. 2. kabul etme, itiraf. 3. Verilmiş söz.
İlahi	Allah (c.c.). Allah'ı övmek için yazılmış ve bestelenmiş şiir. Kutsal, Allah'tan gelen.
İmâret	1. İmar etmek, Mamuriyet. 2. mimari eserler 3. Fakirlere yemek dağıtılan yer.
İmdi	: Şimdi.
İntizar	: Bekleme, gözleme. 2. Beddua.
İnzal olmak	: İndirmek, indirilmek.
İrençber	: Çiftçi.
İrşad	Doğru yolu gösterme, uyarma, 2. Mürşidin Hak yolunu göstermesi.
İshak kuşu	: Geceleri öten bir kuş.

İstiva	1. İki şeyin aynı olması, eşitlik, 2. Orta derecede olma.
İşve	: Gönül çelen, hoş, aldatıcı tavır, naz, cilve.
İyş u nûş	: Yeme-içme.
İzhar	: Gösterme, yalandan gösteriş.

- K -

Kad	: Boy, boy bos.
Kada-Kaza	1. Aksilik, felaket, talihsizlik. 2. Ölüm.
Kadem	1. Ayak, adım. 2. Uğur.
Kadem Basmak	: Ayak basmak, varmak.
Kadîm	1. Çok eski zamana ait. 2. Yıllanmış.
Kadim	: Ayak basan. Ulaşan, varan.
Kâdir Mevla	: Gücü sonsuz Allah.
Kaftan	Uzun, süslü üst giysi. 2. teşrifat elbisesi.
Kala	Kale, hisar.
Kalem kaş	: İnce, düzgün kaş.
Kâm	1. Dilek, İstek, umut. 2. tat, lezzet.
Kâm almak	: Dileğe, isteğe, umuda kavuşmak.
Kamer	: Ay.
Kâmet	Namaza başlama işareti, namaz kılmak için okunan ezan. Boy, boy-pos, endam.
Kamu	: Bütün,hepsi. 2. bir ülke halkının tamamı.
Kande	: Hani.
Kanı	: Hani
Kânî	: İğneli söz söyleyen, kinayeli konuşan.
Kâni	1. Kanaat eden, 2. İnanan.
Karaca	1. Geyiğe benzer bir av hayvanı. 2. Esmer olan, kara olan, kara renge yakın.
Kargış	: Beddua, lanet.
Kasavat	: Kasvet, gam, keder, üzüntü.
Kasr (kasır)	: Saray.
Katar	1. Birbiri ardınca gelen şeylerin oluşturduğu dizi, sıra. 2. Saf.
Katre	: Damla.
Kavî	1. Dağlayan, yakan, yakıcı, 2. Kuvvetli, güçlü, sağlam. 3. Kudret sahibi.
Kavil	1. Söz. 2. Sözleşme, anlaşma. 3. Sözde kalan şey.
Kelam	: Söz, konuşma. 2. İlahi söz, emir.

Keleş	: Yiğit, cesur, yakışıklı.
Kem	: Uğursuz, kötü. Uygunsuz.
Keman	: 1. Müzik aleti. 2. Yay gibi kavisli, ince, düzgün kaş.
Kemerbeste	1. Yeni evlenen kızın beline bağlanan kuşak. 2. Alevi ve Bektaşilere göre Hz. Ali'nin oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile birlikte on yedi yakınına taktığı inanılan kemer.
Kemter	: 1. Hakir, itibarsız, aciz, 2. Zavallı, kul, köle. 3. "ben" anlamında tevazu sözü.
Kerem	: İyilik, bağış.
Kevser	: Cennette bir ırmak.
Kez	: Defa, kere.
Kılmak	: Etmek, eylemek, yapmak.
Kır	Kül rengine çalan, beyazla az miktarda siyahın karışmasından oluşan renk, bir at rengi.
Kıyl ü kâl	: Dedikodu, boş laf.
Kilecik	: Tahıl tartmakta kullanılan bir ölçek.
Kirmanî	İran'ın Kirman şehrinde yapılan eğri kılıçlara verilen ad.
Kişver	: Memleket, ülke, iklim.
Ko	: Bırak.
Kocalık	: Yaşlılık, ihtiyarlık.
Koçak	Yiğit, cesur, kabadayı.
Koçmak	: Kucaklamak.
Kokuşlu	: Koku saçan.
Körpe	Yeni yetişmekte olan, çok genç, taze.
Köz	: Kor ateş, kor halindeki ateş.
Kubar	: Toz.
Kudûm	: Çok uzak bir yerden gelme, ayak basma
Kudüm	: Tekkelerde daha çok kullanılan Türk müziği usul vurma aleti.
Kuh- ı Kaf	1. Kaf dağı. 2. (mec.) Erişilemeyen yer.

- L -

Lâ	Olumsuzluk eki. Önüne geldiği sözcüğe olumsuzluk anlamı verir.
Lâ'l	1. Değerli bir taş, kırmızı renk, ateş rengi, 2. (mec.) Sevgilinin dudağı veya şarap.

Lâin	Kovulmuş, istenilmeyen, lanetli, lanet kazanmış.
Lal	1. Dilsiz, söz söylemeyen. 2. Sakin.
Lâl ü gevher	: değerli taş ve mücevher
Leb	: Dudak.
Leşker	: Asker
Levh	Üstüne yazı yazılan düz levha.
Leyl	: Gece.
Leylâ	1. Leyla ile Mecnun mesnevisinin kadın kahramanı. 2. Sevgili. 3. Sarhoş.
Libas	: Giyilecek şey, elbise, kıyafet.
Lokman Hekim	1. Halk inancında bütün hastalıklara şifa bulduğu söylenen, uzun ömrün simgesi. 2. Kur'an'da adı geçen peygamber. 3. Kur'an'da bir sure.

- M -

Mağrib	1. Garp, batı. 2. Batıda bulunan ülkeler.
Mah	: Ay.
Mah-pâre	: Ay parçası gibi olan sevgili.
Mahbup	: Sevilen, sevgili.
Mahzun	Üzgün, üzüntülü.
Mâil olmak	1. Bir yöne eğik olma. 2. Hevesli, istekli olma. 3. Müptela olmak.
Mâmur	: Bayındır, bakımlı.
Mar	Yılan.
Maral	: Dişi geyik, ceylan.
Marifet	1. Hüner. 2. Tasavvufta bir mertebe, vasıtasız bilgi.
Masiva	1. Allah'tan başka her şey. 2. Dünya ile ilgili şeyler.
Maşrık	: Doğu yönü.
Maşuk	: Sevgili.
Matem ayı	: Muharrem ayı. Hz. Hasan ve Hüseyin'in
Matlub	: Talep edilen, istenen şey, alacak.
Mecal	: Güçlük, dinçlik, derman, takat.
Mecnun	1. Leyla ile Mecnun mesnevisinin erkek kahramanı. 2. Çılgın, aşktan delirmiş.
Medet	Yardım çağrısı, imdat, eyvah gibi.
Melul	1. Üzgün, üzüntülü. 2. Garip, boynu bükük.

Menzil	1. Yolculukta dinlenmek amacıyla konaklanılan yer, konak, konak yeri. 2. İki konak yeri arasındaki uzaklık.
Menzil	: Mesafe, ulaşılması amaçlanan yer..
Mesnevi	1. Her beyti kendi arasında uyaklı divan edebiyatı nazım biçimi. 2. Bu türde yazılmış eser. 3. Manzum hikâye. 4. Mevlânâ'nın ünlü eseri.
Mest	: Sarhoş, aklı başında olmayan.
Mestan	: Mestler, sarhoşlar.
Mestâne	: Sarhoşçasına.
Meta	: Sermaye, satılacak mal.
Mey	İçki.
Meyil	Meyil vermek, gönül vermek, ilgi yöneltmek, ilgi duymak.
Meyil vermek	Sevmek, gönül vermek.
Mihnet	: Sıkıntı, çile.
Mihrab	Cami ve mescitlerde kible yönündeki girintili bölüm. 2. (mec.) Sevgilinin kaşları.
Mihriban	Şevkatli, muhabbetli, sevecen.
Misk	: Bir ceylan türünün erkeğinin göbeğinden elde edilen güzel kokulu madde.
Misk-ü-amber	: Çok güzel koku.
Miyan-Meyan	: Bel, orta, ara, aralık.
Mizan	: 1. Terazî, 2. Ölçü, tartı, 3. Akıl, idrak, muhakeme. 4. Mahşerde herkesin amellerini tartmaya mahsus manevî bir ölçü aleti.
Muannid	İnatçı.
Muhannes	: Alçak, namert, kalles.
Muhîp	Seven, sevgi besleyen.
Muhkem	1. Sağlam, 2. metin, 3. sıkı sıkıya kuvvetli, tahkim edilmiş, sağlamlaştırılmış.
Mukaddem	: Zaman bakımından daha evvel olan, önce gelen. 2. Önde bulunan, değeri kıymeti fazla olan.
Mukadder	1. Kader, kısmet, tayin olunmuş. 2. Allah tarafından takdir olunmuş, kader.
Muntazır	Bekleyen.
Murg-Mürg	: Kuş.
Murg-ü seher	: Bülbül.
Müdam	: Devam eden, süren, sürekli, kesintisiz.

Müddei	: İddia eden, iddiacı, davacı.
Müflis	: İflas etmiş, parasız pulsuz, züğürt.
Müjgan	: Kirpikler.
Münafık	1. Nefret çıkaran 2. İki yüzlü 3. Halk dilinde, dışı müslüman içi gavur olan.
Münezzeh	Hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayan. 2. Arınmış, temiz.
Münkir	: İnkâr eden.
Müptela	: Bir şeye tutulmuş, düşkün, aşık.
Mürayi	: Riyakar, iki yüzlü.
Mürşit	: İrşad eden, doğru yolu gösteren, gafletten uyandıran, bir tarikatın başında bulunan şeyh.
Mürüvvet	: İnsaniyet, mertlik.

- N -

Nâ-tüvan	: Zayıf, çaresiz, aciz, güçsüz.
Nâçar	1. Çaresiz, umarsız. 2. Zavallı, biçare.
Nadan	Cahil, bilmez, haddini bilmez, kaba, terbiyesiz.
Nail	: Erişme, ulaşma, varma.
Nail olmak	: Emeline erişmek, kavuşmak, ulaşmak.
Nakkaş	: Renkli resim ve süsleme sanatkarı, usta.
Nale	: İnilti, feryat.
Nâme	1. Mektup, aşk mektubu. 2. Yazı. 3. Resmi mektup. 4. Kitap, mecmua.
Namert	: Mert olmayan, alçak.
Nan	: Ekmek, yiyecek.
Nâr	1. Ateş. 2. Cehennem. 3. Çok yakıcı dert.
Nar-ı hicran	: Ayrılık ateşi.
Nâtüvan	: Güçsüz.
Nâzan	: Nazlı, nazlanan.
Nazar	1. Bakış. 2. Göz atma. 3. Göz değmesi. 4. Fikir.
Nâzen (nâzende)	: Nazlı, naz eden.
Nâzenin	1. Cilveli, oynak. 2. Çok nazlı yetiştirilmiş. 3. Çok ince, narin.
Nâzik	1. İnce, zarif, güzel. 2. Çok dikkat isteyen.
Nigar	: portre, resim. 2. Resim gibi güzel sevgili..
Nihan	: 1. Gizli, saklı. 2. Bulunmayan, görünmeyen. 3. Sır.

Nihan etmek	: Gizlemek.
Nikap	: Yüz örtüsü, peçe.
Niyaz	: Dilek, istek, dua.
Niza	: Çekişme, kavga.
Nöker	: Köle, hizmetçi.
Nuş	: İçki, iksir.
Nüsha	: Yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

- O -

Od	: Ateş.
Onın	: Onun.
Onulmak	: Şifa bulmak, iyileşmek.
Otağ	: Büyük ve süslü çadır.

- Ö -

Öz	: Kendi, zat.
Özge	1. Başka 2. Başkası.

- P -

Pak	: Temiz, saf, katıksız.
Paralamak	: Parçalamak.
Pare pare	: Parça parça, küme küme.
Pend	: Nasihat, öğüt.
Perçem	: Alına ve yüze düşürülen saç, kakül.
Peri	: Çok güzel kadın.
Perişan	1. Dağınık, karmakarışık. 2. çok üzgün.
Pervane	: Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.
Perverdigâr	1. Besleyen, terbiye eden. 2. Allah'ın sıfatlarından.
Peyk	: Haber ve mektup getirip götüreren.
Peyke	: Duvara bitişik yahta sedir.
Peymâne	: Büyük kadeh, şarap bardağı.
Pinhan	: Gizli, saklı.
Pir	1. Hak katından aşıklık bağışlanmışlara dolu bade sunan Hızır. 2. Yaşlı, büyük, ihtiyar, 3. Bir tarikatın kurucusu, tarikatta ulu kişi. 4. Herhangi bir meslek ve sanatın kurucusu.

Piyâle	: Şarap bardağı, içki kadehi.
Post	1. Dış giysi. 2. Hayvan derisi. 3. (mec.) Makam, mevki. 4. Tarikatte şeyhin yeri.
Pul	: Para.
Pulat	: 1. Polat, çelik 2. Kılıç.
Pür	: Çok, dolu, çok fazla.
Pür-nur	: Çok parlak, çok nurlu.

- R -

Rah	: 1. Yol, tarik, 2. Usul.
Rah-nüma	: Kılavuz.
Rahm	: Acıma, merhamet etme.
Ref	: Kaldırma, yüceltme.
Revan	1. Yürüyen, giden, akan. 2. Ruh, can.
Revnak	: Parlaklık, güzellik, tazelik, süs.
Rind-i felek-meşreb	: Sözünde durmaz, dönek huylu.
Riya	: Özü sözü bir olmamak. İki yüzlülük.
Rûz u şeb	: Gece gündüz.

- S -

Sabâ yeli	: Gün doğusunda esen hoş ve latif rüzgar.
SadeF-Sedef	Kabuğunun içinden inci çıkarılan deniz canlısı.
Safi	: Katışıksız, temiz, süzölmüş.
Sağ	: Sağlam, canlı, diri.
Sağalmak	: İyileşmek.
Saki	: İçki sunan.
Santur	Türk müziğinde kanuna benzeyen bir enstrüman.
Sayrı	: Hasta.
Sayvan	: 1. Güneşten korunmak için yapılan gölge-lik. 2. Şemsiye.
Sebül mesâni	: Yedi ayetten oluşan Fatıha suresi.
Sedir	Üstü halı, kilimle örtölü, minderli, yastıklı kerevet, divan.
Sefa	: Gönül şenliği, rahatlık.
Sefine	: Gemi
Sema	: Gökyüzü.
Semek	: Balık.
Ser	1. Baş, kafa. 2. Başkan, reis. 3. Tepe, uç.

Ser-âgâz	: Yeniden, baştan başlama.
Seraser	: Baştan başa.
Sergerdan	: Başı dönmüş, şaşkın, serseri.
Sermest	: Sarhoş, kendinden geçmiş, baygın.
Serv-i-revan	Uzun boylu sevgili, boyu selviye dönüşmüş, boyu selviyi andıran.
Server	: Reis, baş.
Seyran	1. Zevk için yapılan gezme, gezinti. 2. Seyretme.
Seyyah	: Gezgin.
Sıdk	1. Doğruluk, gerçeklik. 2. İçten bağlılık. 3. Temizlik.
Sıdk ile	: İçtenlikle, bağlılıkla.
Sırdaş	: Sır ortağı, sır saklayan.
Sırma	1. Gümüş tel, altın yaldızlı gümüş tel. 2. Rütbe gösteren şerit.
Sim	: Gümüş, gümüş, tel.
Sim ü zer	: Altın ve gümüş.
Sine	: Göğüs, gönül, yürek.
Sitem	1. Dokunaklı söz, kırgınlık belirten söz, serzeniş. 2. Haksızlık, eziyet.
Sitemkâr	: 1. Sitem eden. 2. Zulüm ve haksızlık eden.
Söyünmek	: Sönmek.
Sukker	: Şeker
Suna	: Dişi ördek
Süleyman	Kur'an'da anılan İsrailoğullarının hükümdarı olan peygamber. Süleyman peygamberin kuşların dilini bildiğine, rüzgara ve cinlere hükmettiğine inanılır. Divan ve Halk şairleri, Süleyman peygamberin doğa üstü güçlerine ve kudretli yüzüğüne (Mührü Süleyman) şiirlerinde sıkça değinirler.

- Ş -

Şâd	: Sevinçli, neşeli, bahtiyar.
Şâd olmak	: Sevinmek, mutlu olmak.
Şahbaz	: 1. İri bir tür akdoğan, yırtıcı kuş. 2. (mec.) Cesur, yakışıklı delikanlı.
Şak	: Yarılma, çatlama.
Şavk	: Işık.

Şems	: Güneş.
Şeyda	: Şaşkın, deli, sevda delisi.
Şeyda bülbül	: Gülün aşkından kendini kaybetmiş bülbül.
Şıvka	: Taze dal.
Şikar	: Av.
Şikest etmek	: Kırmak.
Şikeste	: Kırılmış, incinmiş.
Şimdengeru	: Bundan sonra
Şirin	: Tatlı, sevimli, cana yakın.
Şol	: Şu
Şol	: Şu.
Şüle	: Alev, ateş. alevlenmiş olan.

- T -

Tahayyür	: Hayrete düşme, şaşma.
Tâhir	: Temiz.
Talan	: Yağma.
Tâlip	: İstekli.
Tamah	: Hırsla isteme, aç gözlülük.
Tanbura	: Telli bir Türk müziği aleti
Tan	: Güneş doğmadan önceki alaca karanlık.
Tân etmek	: Hoş görmemek, kötülemek, yermek, ayıplamak.
Tarîkat	: Yol, manevi yol, usul, tarz.
Tebdil	: 1. Çevirme, dönüştürme. 2. Kıyafet değiştirme.
Tecdid	: Yenileme, yeniden yapma.
Tecellâ	: 1. Açılıp görünme. 2. Tur Dağı'nda Allah'ın Hz. Musa'ya görünüşü.
Tedârik	: Hazırlama, yerine koyma, bulma.
Tek	: Gibi.
Tekebbür	: Kibirilenmek, kendini büyük görmek.
Tel çekmek	: Telgraf çekmek.
Telef olmak	: Yok olmak, ölmek.
Temaşa	: 1. Seyretme, hoşlanarak bakma. 2. görülecek şey, manzara.
Temren	: Ok, mızrak gibi şeylerin ucundaki sivri demir.
Tevekkül	: Gücünün yetmediği yerde işi Allah'a bırakma.

Tıfıl	:1. Çocuk. 2. Küçük.
Tığ-ı müjgan	: Sevgilinin kaşları ve kirpikleri.
Tir	: Ok.
Tomur	: Kabartı, ağaç ve asmalardaki filiz kabartıları.
Tozmak	: Gezmek, salınarak dolaşmak.
Töhma	: Kesinleşmemiş suç, suçlama.
Tûba	1. Cennette bulunan ve kökü göklerde, dalları aşağıda olan ağaç. 2. Güzellik, iyilik hoşluk.
Tuğ	1. Tibet öküzünden veya atın kuyruk kollarından yapılan beylik alameti olan sorğu. 2. Padişahların başlıklarına taktıkları sorğu.
Tûl- i emel	: İmkansız emel, olmayacak arzu.
Tûr	: 1. Bir dağ adı. 2. Allah'ın Musa'ya göründüğü dağ.
Türab	: Toprak.

- U -

Uçmak	: Cennet.
Uğru	: Hırsız.
Uğrun- uğrın	: Gizli.
Ukba	: Ahiret.
Umar	: Çare.
Umman	: Büyük deniz, okyanus.
Urum	: Rum.

- Ü -

Ülfet	1. Alışma 2. Dostluk, arkadaşlık
Ülfet	: Kaynaşma, görüşme, konuşma.
Ümmet	: Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat.
Ün	: Ses, yüksek ses.
Üryan	: Çıplak.
Üsküf	: İşlemeli yeniçeri başlığı, püskül.
Üstad	Öğretmen, hoca, bir ilim yada sanat dalında uzman kişi.
Üstaz	Üstad.

- V -

Vade	: Ömür, ömür süresi.
Vahdet	1. Yalnızlık, teklik, birlik. 2. Allah'ın birliği, tekliği.
Varak	1. Yaprak, kağıt veya kitap yaprağı, yazılmış kağıt. 2. Altın yaprağı.
Varaka	1. Kağıt yaprağı 2. Yazılı kağıt.
Vasf etmek	1. Bir şeyin niteliklerini tanımlamak, anlatmak. 2. Överek ve anlatarak tarif etme, övme.
Vasl	: Birleştirme, kavuşma.
Vech	Yüz, surat.
Vefâ	: Sözünde durma, yerine getirme
Velvele	: Gürültü, bağırışma.
Vermeniz	: Vermeyin.
Viran	Yıkık.
Vird	1. Belli vakitlerde düzenli ve devamlı okunan dua, ayet. 2. (mec.) Dile dolanmış sürekli söylenen şey.
Visal	: Kavuşma, ulaşma.

- Y -

Yad	Yabancı, garip, el.
Yağı	: Düşman, hasım.
Yahşi	: İyi, güzel, çok güzel.
Yar	1. Uçurum. 2. Kesmek, bölmek, parçalamak.
Yâr	: Sevgili.
Yâran	: 1. Yaren, dostlar. 2. Bir amaç için birlikte hareket edenler.
Yarsıfat	: Sevgili olarak, sevgiliye benzer.
Yaşmak	Kadınların başörtüsüyle gözlerini açıkta bırakacak biçimde alınlarını ve ağızlarını örtmeleri.
Yavı kılmak	: Kaybetmek, yitirmek.
Yeden	: Yedek.
Yeder	Güder.
Yeksan	: 1. Eşit, denk. 2. Uygun.
Yel	: Rüzgar.

Yunmak	: Yıkanmak, arınmak.
Yusuf	Yakup peygamberin oğlu. Hz. Yusuf güzelliğın sembolüdür.
Yürük	Yürüyen, hızlı giden, koşan.

- Z -

Zâr	: Ağlama, inleme.
Zay(i) olmak	: Kaybolmak, ziyan olmak.
Zebûn	: Zayıf, çaresiz, güçsüz.
Zehir	: Zehir.
Zemheri	: Kışın en sert dönemi, karakış.
Zemzem	: 1. Kabe yakınındaki bir kuyu, bu kuyunun Müslümanlarca kutsal suyu. 2. (mec.) Lezzetli su.
Zer	1. Altın. 2. Altın sarısı renk.
Zerre	1. Çok küçük parça. 2. Maddenin özelliklerini taşıyan en küçük parçası.
Zerrin	1. Altından yapılma. 2. Sarı renkli, altın görünümlü, altın renkli.
Zikr-Zikir	1. Anma düşünme. 2. Açıklama, ifade etme. 3. Allah'ı anma. 4. Belli duaları, belli zamanlarda okuma.
Zülûf	: Yüzün her iki yanından sarkan saç lülesi.

KAYNAKÇA

Necla PEKOLCAY, İslami Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş, İstanbul, 1996

Cem DİLÇİN, Türk Şiir Bilgisi, Ankara, 1999

Ahmet ÖZDEMİR, Folklor Penceresi, İstanbul

Ahmet ÖZDEMİR, Cönklerden Günümüze Halk Şairlerimiz, İstanbul, 1993

Nihad Sami BANARLI, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1997

Fuad KÖPRÜLÜ, 19. Asır Saz Şairleri, İstanbul, 1940

Ahmet ÖZDEMİR, Sefil Selimi-İrfan Okulu, İstanbul, 2003

Hasan KÖKSAL, Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, 1985

Abdölbaki GÖLPINARLI, Yunus Emre ve Tasavvuf, İstanbul, 1961

Abdölbaki GÖLPINARLI, Pir Sultan Abdal, İstanbul, 1995

İbrahim ASLANOĞLU, Kul Himmet, İstanbul, 1997

İbrahim ASLANOĞLU, Şah İsmail Hatayi, İstanbul.

HALK ŞİİRİNDEN SEÇMELER

Anadolu halk şiiri insanımızın gönül aynasıdır. Anadolu insanının bin yıllık gönül dünyası bu aynada bütün unsurlarıyla görülür.

İşte bu eserde halk şiirinin en seçkin örnekleriyle bu dünyaya ayna tutuyoruz.

Halk şiirini ana konularıyla da tanıtan bu kitap aynı zamanda Karanfil Yayınları'nın eğitim ve öğretime yönelik bir halkasıdır.

ISBN 975-6195-03-7

9 789756 195031

sanal dünyadaki kitapçınız

www.kitapkutusu.com

